

**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

1 Quæ & quot excommunications Papæ reseruata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

Pennæ.

tiquum mihi non probetur, de quo alias. Veruntamen nec obratione factam discedere possum a priori sententia, quia licet fortasse sola verba Bullæ prout ponderata sunt, non cogere: hanc tamen nihilominus intelligo esse voluntatem Pontificum, & præxim Romanam. Vnde Franc. Pennæ 3. part. Directoriæ, in scholio ad quæst. 9. ita scribit. Et quidem in supremo Inquisitionis prætorio S. & Romanæ generalis Inquisitionis sæpe pronunciatum est, nec posse, nec debere Episcopos amplius virtute Concilii abfoluere occulitos hæreticos in foro conscientiæ, siue quod per processum Bullæ in Cœna Domini si Concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. & Gregorius XIII. alias expressæ declararunt. Quod etiam restatur Nauar. in Summ. capit. 27. numero 275. à qua etiam sententia non audet discedere Simanc. de cathol. instit. tit. num. 6.

Nauar. Simanc.

Secundo dicendum est, Sacerdotem, qui sine legitima facultate ab his casibus absoluit, excommunicatum esse ipso iure, & nihil facere. Hoc posterius constat, quia iurisdictionem non habet; prius autem, quia in Bullæ disponitur. Sed an hæc censura reseruata. Caiet. verb. Excomm. cap. 77. refert olim fuisse additam reseruationem in Bullæ Cœnæ. At nunc non extat, nec in Bullis Pij V. & sequentium, imò neque in Bulla Pauli III. quam refert Rebus. & idem ex vi Bullæ Cœnæ sine dubio non est reseruata, quia nec de prioribus constat, nec iam habent vim, sed sola victimæ. Addit vero Caietan. esse hanc censuram reseruatam a Sixto III. in Extrauagan. Et si dominici de Pœnit. & remis. & illam reseruationem esse generalem, & habere vim suam. At Sixtus bis repetit hæc verba: Præterit huiusmodi facultas: unde id est ab ipso concealarat, quas ibi reuocarat: non est ergo reseruatio illa extra illum casum extendenda. Nihilominus Rebus. hic ait, solum Papam posse ab hac censura absoluere, quia eius absoluere, cuius est ligare. Verumtamen eo ipso, quod reseruata non est, censetur concessa, iuxta capit. Nuper. de sent. excommun. Præsertim cum supra ostensum sit, censura huius Bullæ esse à iure. Restè ergo Nauar. numero 74. concludit, posse quilibet ordinarium ab hac censura absoluere. Sed an propter hoc dictum incurvantur alias pœnæ Anton. 3. par. tit. 24. capit. 7. refert alias suspensio, scilicet ab officio prædictandi, legendi, audiendi confessiones, & ministrandi sacramenta, quæ habentur in Bulla Pauli III. eæque Rebus. ibi ampliata: sed sublatæ iam sunt eo ipso quod in postrema Bulla non sunt addita.

Nauar.

Anton.

7. Notandum denique est in illa clausula verbum illud præsumptum: nam ex vi illius excusari possunt, qui ex inconsideratione, & ex ignorantia non affectata absoluunt, iuxta generalem doctrinam superius traditam cum Caietano in Summa verb. Excommunicatio cap. 58. & 81. Cætera, quæ in Bulla adiunctur generalia sunt, & non indigent expositione.

DISPUTATIO XXII.

De excommunicationibus iuriis Summo Pontifici reseruatis.

Vad aliquam methodum, vel ordinem has reducamus, per libros, vel tomos iuriis canonici procedemus, & vt sequamur ordinem antiquitatis, dicemus prius de excommunicationibus, quæ in Decreto continentur, postea de censuris in at-

tiquioribus libris Decretalium: deinde in Sexto; & sic consequenter in reliquis; nullus enim ordo aptior & facilior nunc occurrit: eset enim valde difficile in certas classes personarum aut delictorum, has communicationes distribuere, & ordinare.

SECTIO I.

Quæ, & quæ sint excommunicationes iuriis, quæ in canonibus Decreti Papa reseruavit.

VAMVIS varia sint decretalia in his, quæ à Gratiano congeruntur, quæ excommunicationis censuram continere videntur, si tamen rectè explicentur, vnicum tantum est, quod de censura excommunicationis Papa reseruata loquatur. Nam aliam excommunicationem, quam primo loco co recenset Nauar. ex capit. Nulli, 19. distinct. ipse titulus, quidem ait reduci ad primam censuram Bullæ Cœnæ, quæ est contra hæreticos. Ego vero censero illum non esse censuram ipso iure latam, sed ferendam: neque esse propter heresim, sed propter inobedientiam Ecclesiæ, nec denique esse reseruata Papæ, sed communem. Verba enim illius textus sunt, Nulli fas est, vel velle, vel posse transfigredi Apostoli sedis præcepta. Vnde infra subditur, Si ergo ruina sue dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contrarie decretis. Vbi Glossa intelligit, hunc dici esse prostratum, quia hereticus est: & ideo exponit de illo qui dicit Ecclæsiam Romanam non esse caput, nec posse concedere canones: quam expositionem multi expostrites ibi sequuntur, citantem sententiam Damasi Papæ in capit. Violatores, 25. quæst. 1. vbi violatores canonum voluntarii, qui contra eos, aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt, blasphemare in spiritum sanctum dicuntur.

D Verumtamen non est expostio necessaria, quia non solum propter heresim, sed etiam propter schismæ, vel propter inobedientiam contra Ecclesiæ, potest quis dici ruina sue dolore prostratus: nam esse prostratum non est esse alienum ab Ecclesiæ, que etiam est esse censura damnatum, sed est non esse coniunctum Ecclesiæ per charitatem, & esse dignum ut ab Ecclesiæ, vel à clero eiiciatur, vt verbis sequentibus declaratur, scilicet, Nec locum dampno inter sacerdotes habeat, sed extorris à famulo ministerio fiat. Quæ verba suspensio potius, vel depositionem, quæ excommunicationem significare videntur: nec incongruè, quia ad Episcopos Gregorius Papa Quartus loquebatur. Et verbum illud fiat, pœnam ferendam potius quam latam indicat: inferius vero de excommunicatione clare subditur, Quia maioris excommunicationis delectio est abscindens, & non est ergo sermo ibi de foliis hæreticis circa articulum vel veritatem de primatu, & postestate Ecclesiæ Romanæ: de quibus loquitur Nicolaus Papa in capit. primo, 22. distinct. sed est sermo de fidelibus, & maximè de Episcopis rebellibus præceptis Ecclesiæ Romanæ: qui & sua iurisdictione priuandi, & si opus sit, excommunicandi censentur.

Et de eisdem impedientibus generaliter loquitur dictum capit. Violatores, qui latè modo dicuntur blasphemæ in spiritum sanctum, vel opere, vel verbo: si enim aperte textus ipse sub disunctione loquitur, quanquam ibi nulla censura feratur. Magis possente

in illo,

*Cap. Sigilli
dogmata, 25. quæst. 2. felicet, si quo dogmata mā-
data, interdicta, sanções, vel decreta, pro Catholice si-
dei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione
scolariorum pro interdictione imminenitum, vel futu-
rum malorum à Sede Apostolica præside solenniter pro-
mulgata contempserit, anathematisit. Ibi enim fertur
manifeste sententia excommunicationis ipso iure. Certo
est autem non omnes transgressores man-
datorum, decrorum, aut sanctionum Ecclesiastici-
carum ipso facto esse anathematizatos: necesse est
ergo verbum illud, *contemperit*, intelligi de illo qui
hæc contemnit tanquam nullius momenti, vel obli-
gationis non solum affectu, & opere, sed etiam iu-
dicio, & excommunicatione, quod non sit sine hæc. Et
adhuc excommunicatione illa prout ibi fertur, non
est reservata Pontifici: & ita non est de iis, quas nunc
inquirimus.*

*Cap. Sigilli
fidei, 17. 4. ex-
plicatur.*
*Quoniam
mentis
enam pro-
ni partem
hæc ca-
rmina*
*Unica ergo excommunicatione maior in antiquis
decretis lata, & Summo Pontifici reseruata, lata est
ab Innocente II. in Concil. Lateranensi, & habe-
tur in ea. Si quojuadente, 17. 4. quam hic, quoniam
circumstancia quotidiana versatur, latius expo-
nere necesse est. Duas ergo partes habet decretum
illud. In priori ponitur censura: in posteriori reser-
vatio eius. Circa primam partem quatuor notanda
sunt: primum est censura, quæ fertur illis verbis,
*Anathematis vinculo subiaceat: quibus certum est ex-
communicationem maiorem significari, & ex vi
illorum verborum ipso iure imponi, quia non pra-
cipiunt ut subficiatur, sed ipsum ius sua auctoritate
subiiciunt.**

*Quoniam
mentis
enam pro-
ni partem
hæc ca-
rmina*
Secundum est contra quos hæc censura feratur;
qui denotantur illa particula 5. quæ, quæ adeo est v-
nuerialis, vt omnes in vniuersum personas com-
prehendat, quæ sunt capaces censuræ, vt omnes non
baptizatos excludantur, & inter baptizatos solum
Summum Pontificem: reliqui enim omnes baptizati,
si causam seu culpam, propter quam hæc cen-
sura fertur, commiserint, sub illa comprehenduntur
cautumque conditionis, aut ordinis existant, siue
sue solum, siue viri, siue laici, siue Ecclesiasti-
ci, ut ibi nota *Glossa*, & colligitur ex capit. *De mo-
nialibus, & ea. Cum illorum de Sent. excomm. illavero
particula, Suaente diabolos, non limitat hæc generali-
tatem personarum, sed declarat solum necessariu[m] esse,*
vt talis persona sit capax malitiae, neq[ue] adeo ratione
vtris: quia necesse est, vt peccare sciat, & possit: nam,
vt statim dicimus, nisi per gratiam peccatum non in-
curritur hæc censura. Si autem peccatum sit graue
in specie hæc prohibita, erit sufficiens causa huius
censuræ: tale enim delictum semper suggestione
demonis fieri præsumitur; nec per illa verba aliqua
specialis circumstantia illius delicti denotatur. Ne-
que obstat quod pueri possint hanc censuram in-
currere, vt supponitur in c. vltim. de Sent. excomm.
quia ibi non dicuntur pueri qui ratione non vtun-
tur, sed qui inter eos, qui illa vtris possunt, inferioris
sunt atatus, saltem infra annos pubertatis.

Qui clerici gaudanti priuilegio canonis.

*T*ertio denotantur personæ, in quarum fau-
orem sanon ille editus est, illis verbis *clericum,
vel monachum*: nomine autem clerici comprehen-
duntur omnes habentes non solum characterem
clericalem, sed etiam primam tonsuram, dum-
modo clericalem habitum, & coronam gestent,
quoniam coniugati sunt semel tantum, & cum vir-
gine, vt explicatur in c. vnicio de Clericis coniugatis
in 6. Vbi etiam dicitur canonem hunc editum esse
in fauorem totius ordinis clericalis: constat autem
in toto hoc ordine comprehendi initiatos à prima
tonsura vsque ad supremum ordinem, iuxta c. *Cum
coningat, de Estate, & qualit. Necesse est tamen ut*

*huiusmodi clericus non sit priuatus priuilegio cle-
ricali, nam tunc tanquam non clericus ab Ecclesia
reputatur: & ideo nō gaudet fauore huius canonis,
nec comprehenditur hic nomine clerici. Huiusmo-
di autem est in primis degradatus realiter, vt infra
ostendemus: non vero depositus tantum verbaliter,
& à fortiori nec suspensus, vt ibidem dicemus: ne
que etiam excommunicatus: quia hic effectus pri-
uandi priuilegio clericali nulli bi attributus est ex-
communicatione, vt constat ex dictis supra de effe-
ctibus huius censuræ. Et eadem ratione clericus,
quoniam irregularis sit, sub hac voce comprehen-
ditur, & hoc fruatur fauore, quia licet irregularitas
priuatus vnu ordinum, non tamen priuac omni priu-
ilegio, quod ratione ordinis datur.*

*Dices, Bigamus non gaudet hoc priuilegio iuxta
dictum c. vnicum de Cler. coniug. in 6. vbi cum di-
citur clericos, qui cum viduis, & virginibus contraxe-
runt, & retinere hoc priuilegium, satis influunt eos,
qui cum duabus, vel cum viduis contrixerunt, non
retinere illud: quod solum videtur esse propter ir-
regularitatem. Respondeatur, esto hoc ita sit in illa
irregularitate, vbi hoc est specialiter dispositum,
non propterea esse extendendum ad omnes alias:
nam hoc non est ratione irregularitatis, vt sic: &
per argumentum à simili non licet in huiusmodi
materia extensionem facere, vt s'pedi dixi. Deinde
probabile est id non esse propter solam bigamiam,
sed tantum durante coniugio per quod talis biga-
mia contracta est, de quo alias.*

*Addit præterea Nauarr. c. 27. nu. 79. clericum in-
corrigibilem non frui hoc priuilegio, & c. Cum non
ab homine, de iudicis. Sed res est satis controversa
in iuriis interpres, qualis esse debet illa incor-
rigibilitas, & an illa stance ipso facto absque alia
sententia condemnatoria vel declaratoria amitta-
tur hoc priuilegium, vel necessaria sit sententia de-
claratoria ipsius incorrigibilitatis, vel etiam opor-
teat huiusmodi clericum per iudicem Ecclesiasti-
cum tradi seu remitti iudicii seculari: quod nunc
non est nobis disputandum. Probabilius tamen cre-
dimus, regulariter loquendo, seruandam esse for-
mam in illo capite præscriptam, nam talis clericus
criminosus prius per iudicem Ecclesiasticum depo-
nendus est: vnde à fortiori colligitur hanc incor-
rigibilitatem non inueniri, nisi præcedant delicta de-
positione digna, quæ non sunt, nisi enormia, vt in-
fra suo loco dicemus. Deinde, si post depositionem
adhus sit incorrigibilis, excommunicari debet. Q[uod]
si adhuc sit contumax anathemate feriendus est, id
est solenniter, & cum cærementis supra descriptis
separandus ab Ecclesia. Postmodum vero, si adhuc
sit incorrigibilis, probabile est quod Panormitanus
aut statim absque alia sententia ipso facto priuari
clericali priuilegio.*

*Mihi tamen magis placet, & probabilius videtur,
quod Cardinalis ait, necessariam esse sententiam,
qua Ecclesiasticus iudex declaret, clericū esse pro-
prias incorrigibilem, sequentia habere aliud quod
facere possit, vt eum corrigat, & emendet, nisi eum
traderet seculari potestati. Primo, quia hæc priuatio
clericis priuilegii est noua poena, quæ non incur-
ritur ipso iure, nisi in ipsa lege poenali sufficientibus
verbis explicetur in dicto autem capit. Cum non ab
homine, nullum est verbum quo priuationem hanc
ipso iure fieri satis declaretur: solum enim dicitur.
Quod si in profundum malorum veniens contempserit,
cum Ecclesia non habet ultra quid faciat, per secularem
comprimendus est potestatem. Quæ verba in rigore
non significant secularem potestatem statim posse
authoritate sua se intromittere, sed quod Ecclesiasti-
cicus iudex quando aliter non valeret corrigerere, po-
test & debet id facere per iudicem secularis. Et sa-
ne non expediebat aliter fieri, quia ad conseruatio-
nem imminutatis Ecclesiastice & ad tollenda dissi-
dia in-*

*7.
Clericis bi-
ganis cur
non gauda-
as hoc pri-
uilegio.*

*8.
Clericis in-
corrigibili-
bus pro-
pter pri-
uilegio hu-
ies canonis.
Nauarr
Cap. Cum
non ab ho-
mine, de
Indic.*

Cap. Vt fama, m. de Sæc. excom. dia inter iudicem Ecclesiasticum, & secularem, oportuit ut hic non posset suo arbitrio potestate sua viti in clericum, donec ab ecclesiastico iudice com-
mitteretur. Qod recte etiam confirmat c. *Vt fama, m. de Sæc. excom.* vbi de his clericis incorrigibilibus excom.

in primis dicitur posse & debere per Ecclesiasticum iudicem sub arte cultodia decineri. Deinde additur laicum non posse huiusmodi clericum comprehendere nisi de mandato prælati Ecclesiastici, & tunc non sua, sed committentis autoritate id facere: ergo quantumvis clericus sit incorrigibilis, etiam post excommunicationem, depositionem, & anathematizationem, adhuc habet ius Ecclesiasticum iuslex capiendi illum, & detrudendi in arctissimum carcerem: ergo donec ipse declareret se non posse, aut nolle id facere, sed illum ut incorrigibilem relinqueret, non potest dici quod sit omnino priuilegio clericali priuatus. Nec video fundamentum probabile ad oppofitum dicendum, cum ex c. *Cum non ab homine, non habeatur, vt ostendi.*

10. Clericus per sententiam declaratus incorrigibilis, non priuatus omnino hoc in c. Cum non ab homine, limitate dicitur per seculari in primis. Imo addo vterius ex hac interpretatione sequi huiusmodi clericum incorrigibilem etiam post praeditam declarationem non esse omnino priuatum priuilegio clericali, ita ut hanc censuram euadat, quia non priuatus in eum violentias manus iniecerit, nullo enim iure huiusmodi poena seu priuatio ostenditur. Nam in c. *Cum non ab homine, limitate dicitur per seculari in primis.* corrigendus est potestatem, non ergo respectu aliorum auferitur immunitas clericatus: neque enim alibi sub his verbis absolutis hac poena fertur, neque etiam infertur ex eo, quod iudicis seculari detur potestas coercendi vel iuste puniendo talis clericum: quia haec & minor priuatio immunitatis est, & necessaria ad commune bonum, & ad correctionem delitorum: Alia vero totalis priuatio immunitatis necessaria non est ad illum finem, & cum sit maior, non potest recte ex minori colligi. Quin potius ad ditur in dicto cap. *Vt fama*, quando Ecclesia concedit iudicis seculari potestatem in clericum, non posse facultatem, sibi concessam excedere, neque maiorem violentiam inferre, quam defensio, vel rebellio exigit clericorum. Haec ergo exceptio de clero incorrigibili nobis necessaria non videtur, quia quantum ad omnes alios, præter iudicem seculariem in casu sibi concessa, non est vera: quantum ad ipsum vero iudicem non est exceptio, quia licet possit punire clericum, non tamen id facit sua, sed Ecclesia potest, ut dicitur in dicto cap. *Vt fama*. Et ideo nec potest excedere delicti mensuram, ut inveniatur in dicto cap. *Cum non ab homine*. ibi, *legitima pena*, & ideo si in hoc excedat iniuriosa, quantum ad id incurrit in hunc canonem, *Si quis fudente*: neque etiam potest talis clericum pena mortis afficere, donec realiter degradetur, quia nondum est omnino priuatus priuilegio clericali: neque antea censetur Ecclesia consentire in huiusmodi poena iuxta cap. 2. de Poenit. in 6.

11. Casu in quib. cleri cu[m] incorrigibilis posse trinam monitionem sui prælati, adhuc in incorrigibilitate perseverent, tanquam non clerici habendi censetur quantum ad immunitatem, & fauorem huius canonis; de hoc enim ibi fuerat facta interrogatio. Ee responder Pontifex huiusmodi clericos de priuilegio clericorum subditudinibus aliquis. Et in quod habere non debere, sed illius (inquit) officiantur immunitas exteriores, quæ pro clericorum tutela, & de Sæc. excom. laicorum violentia coercend. dignoscatur instituta. Quibus locis sine dubio non requirit Pontifex aliam declarationem, vel remissionem ad potestatem iudicis secularis, præter publicam incorrigibilitatem, & pertinaciam post trinam superioris monitionem. Hoc tamen est speciale in casibus illorum textuum, quia illi clericorum utrumque erant

A criminosi, & pertinaces, sed vel deserendo clericalem habitum, vel militaria arma portando; cum tam secundum ius vna ex cognitionibus maxime necessariis ad gaudendum hoc priuilegio clericali sit deferre clericalem habitum, ut colligitur ex cap. vniaco de Cleric. coniugatis in 6. Estque hoc valde contentaneum rationi, qui alias daretur occasio iniquis clericis abutendi priuilegio sibi conceffo, ut in eisdem decretis insinuatur. Est autem aduersa differentia inter clericos in minoribus, & in inter dictis constitutis: nam priores, si omnino deserant clericalem habitum, vel censuram clericalem, ita ut non semel *ribus, ita* aut iterum, sed continuata constudidine illis non vuantur statim amittunt hoc priuilegium, quamdu in illo habitu perseverant; quod intelligendum est, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant; & aliqui B Ecclesia in seruant, aut ex licentia Episcopiad id se præparent, iuxta nouum ius Concilii Trident. *Seff. Cont. Trid. 23. cap. 6. de Reformatione.* At vero clericis in sacris constituti non amittunt hoc priuilegium, etiam si habitum deserant, donec ter admoniti per suum prælatum incorrigibiles sint iuxta prædicta iura.

Quod tamen limitat Navarr. *cap. 27. nu. 81.* *Nisi quis, relatis habitu & tonsura, turpibus & enormibus actibus se immisceatur; nam tunc punit non esse necessarium trinam monitionem ad amittendum priuilegium clericale, quam dicit esse communem sententiam: eam vero nullo iure probat. Solet autem in fauore illius citari capit. *Perpendimus de Sent. excom. vbi Comes quidam, qui sacerdotem occiderat, & suis & enimbris actibus se immisceret, dicitur non indigere Pontificis absolutionem. Responder tamen potest, ex illo textu non probari, in eo casu non incurri excommunicationem, nam statim mandat Pontifex ut conuenientem punitientiam interfectorum imponatur: sed solum cocludit excommunicationem illam in eo casu non reseruari. Tamen, cum Pontifex non præcipiat interfectores ab solu*re* a censura, sed solum ut penitentia eis imponatur, satis indicat eos peccasse quidem; non tamen incurrisse hanc censuram. Item cum ait interfectores non esse remitterendos ad Sedem Apostolicae pro absolutione, satis significat non incurrisse in hunc canonem, *Si quis fudente*: sed in nullo alio talis excommunicationis lata est: ergo nullam excommunicationem incurrit. Præterea in c. *Cum non ab homine, de Sæc. excom.* expresse dicitur occisores clericorum, qui contempto clericali habitu, tyranid, & enorimatis se inuerecundie immiscerunt, canone latè sententia minime coerceri, etiam si peccant, & aliter puniuntur sint: ergo in eo casu amittunt clerici priuilegium huius canonis.**

*Et iuxta decisionem huius cap. *Cum non ab homine*, censeo procedere aliam capituli Perpendimus. *Et ex viroque simili colligo verisimile esse, quod ibi notat Abbas cum Cardinali, & aliis (quamvis ceteris) multi oppositum sentiant, quod Navarrus sequi videtur) in huiusmodi casu tales clericos non amittunt omnino priuilegium fori, sed solum hunc speciali fauorem huius canonis, *Si quis fudente*. Nam propterea præcipit Pontifex penitentiam itinungi illi Comiti, & ministris eius, sed ad Sedem Apostolicam remittendos non esse, quia supponit eos peccasse, quamvis censuram non incurrisse: ergo supponit illum clericum non omnino amittisse priuilegium fori; nam si illud amitteret, interfectores eius nihil peccasset, quia & ille dignus erat tali pena: & Comes habuisset iurisdictionem ad puniendum illum: non ergo amittitur in eo casu omnino priuilegium clericale, sed solum specialis fauor huius canonis. Facilius enim potell hic admitti, quam ille, tum quia in inferioris rationis est: tum etiam quia, ut inveniatur in dicto capite, *Cum non ab homine*, in illo casu tollitur prædictus fauor in odium clericatus, & terrem, atque correctionem similium clericorum.**

Sect. I. De Excomm. re seruatis in decreto.

345

ricorum, ad quem finem hæc priuatio sufficit. Neque oportet statim concedere potestatem iudicibus secularibus in huiusmodi clericos propter rationes superioris insinuatas. Et ex his textibus sic declaratis confirmantur ea, quæ de incorrigibilitate paulo anteriora dicebamus.

Ulterius vero obseruanda sunt verba illorum textuum, ut pena hæc, seu priuatio huius priuilegiū ultra exigentiam, seu rigorem illorum non extenderatur. Duo ergo in illis verbis requiruntur: primum est mutatio seu desertio clericalis habitus: quod expresse habetur in capit. *Cum non ab homine*, in alio vero cap. *Perpendimus*, licet non exprimatur, supponitur; & insinuat, cum de illo sacerdote dicitur, se filium Regis falso nominasse; & arma sumpsisse, &c. Secundum est, perpetratio talium delictorum: nam sola habitus desertio non sufficit, nisi iuxta formam aliorum canonum, scilicet præcedente trina monitione, ut supra dictum est. At vero, si adiungantur talia delicta, completur causa sufficiens absque alia monitione: nequæs est conuersio delicta sine habitus dimissione sufficere, quia verumque ibi coniungitur: & materia est odiosa, & restringenda. Et ob eandem causam non est hoc extendendum ad alia delicta, præter ea, quæ ibi numerantur illis verbis. *Tyrannis*, & *enormitatis* se inuerecunde immiscant: & illis, *armis* acceptis, *seditionem* fecit, & *guerram*, & *infra*, *Non propulsando*, sed *inferendo* inturiam suis occisus. Quæ verba omnia indicant delicta contraria uitam, & contra pacem Reipublicæ, idque cum fruicta, & grauibus iniuriis: & ideo solum in his casibus amittitur priuilegium hoc: nam cum hæc sit pena, non est extendenda extra casum in iure expressum.

15. Atque eodem modo addere possumus exceptio- nem aliam, ex capitulo vnico de *Vita & honeste clericali*, in 6. vbi clericis, qui se loculatores, seu goliardos denomi- nantur, aut *basones*, si per annum id munus exerceant, ipso irre priuantur priuilegio clericali. Quæ pena eriam est propria illius delicti, & ideo non est ad alia extendenda propter similitudinem rationis, etiam si illa grauiora esse videantur, ut recte notauit Abbas in dicto caput. *Perpendimus*, numer. 8. In illo autem capite non postulatur dimissio habitus clericalis, sed solum delictum tale cum perseverantia eius per annum: & tunc etiam non requiritur trina monitio, sed sufficit factum ipsum cum annua pertinacia contra illam legem, ut ipso facto illa pena seu priuatio incurritur, ut ibidem deciditur. Additur vero, sediam posse penam illam incurri ante lapsum viiius anni, si tamen trina monitio à superiori facta præcedat: nam tunc etiam si tantum per mensem v. g. aeternum illam quis exerceat, & intra illud tempus ad Episcopum ter admoneatur ut illam omittat quæ primum post tertiam admonitionem illa exercebit; & se si pertinacem in illo delicto perpetrando ostenderit, ipso facto carebit omni priuilegio clericali, ut ibi dicitur. Et hæc exceptio ostendit elapsus anno non esse necessariam monitionem.

16. Aduertit autem Nauarrus tam in hoc, quam in præcedentibus casibus hanc trinam monitionem in faciendam esse cum interhallo aliquorum dierum; neque sufficere vnam monitionem pro tribus. Quæ fuit sententia Glossæ in Clement. i. verb. *Tertio*, de *Vit. & honeste clericis*, quam sequuntur Abbas & alii, tam ibi, quam in capit. finali extra eodem. Et quantum ad posteriorem partem, scilicet quod non sufficiat vna pro tribus, mihi videtur res indubitate, quia hoc nullo iure est expressum: & alioqui materia odiosa lenienda est quoad fieri possit; & quoad eam partem, in quo aliquem fauorem contiserit, amplianda. At in presenti, hæc trina monitio pertinet ad fauorem rei, & suauitatem legis, & penæ: ergo, cum lex requirat trinam monitionem; & numquam dicat sufficere vnam pro tribus, cum omni

A proprietate seruanda est. Quantum vero ad alteram partem de interhallo aliquorum dierum, res est minus certa, nam Glossa hoc sumpfit ex capite *Sacrae Sententiae exco immicationis*, & cap. *Constitutionem*, eod. tit. in 6. vbi non de hoc casu, sed de motionibus ad excommunitationem requisitis sermo est, & ita solum potest inde sumi argumentum à simili, seu à paritate rationis, quod non videtur efficax: nam ibidem dicitur, ut in causa excommunicationis vita monitio pro tria possit sufficere: & quoad hoc non creditur argumentum à simili valere; cur ergo valebit quoad alteram partem? Responde potest, partem illam de illa monitione pro tria ad rigorem pertinere, & ideo non extendi ad alios casus: alteram vero de interponendis aliquibus diebus inter monitiones esse favorabile, & ideo extendi posse ex similitudine rationis. Erat autem extensio facienda cum additione dicta *Constitutionen*, scilicet. *Nisi facta necessitas aliter ea (scilicet interhallo) fuerit moderanda*, quæ supra in proprio loco late exposuimus. Atque ita intellecta hæ sententia est per se contentanea rationi: nam iuria, quæ in presenti exigunt monitionem, voluntati quod tempus ad emendationem concedatur: ergo cum id sit morali & humano modo intelligendum, saltem requiritur, ut aliqui dies inter monitiones interponantur. Et præterea addendum est ex dicto Clement. prima, necessarium esse fieri has monitiones, non tantum in generali, sed etiam speciali & expresso nomine talis personæ: hanc enim vim habet verbum illud *Nominatum*, in dicto textu positum, vtrbi Glossa & Doctores aduertunt. Et, licet fortassis in aliis textibus non habeatur, tamen illa videtur declaratio generalis ad omnes similes casus, tum propter illam rationem, quod hoc ad favorem spectat: tum etiam, quia cum hæc pena ipso facta ex vi legis inferatur: & nihilominus lex ipsa requirit trinam monitionem ab homine faciendam, merito intelligitur loqui de monitione speciali, nam generalis per ipsammet legem fiebat.

Et iuxta hæc existimant aliqui habere locum in hoc casu decisionem textus in capitulo finali de *Vit. & honestate clericorum*. Quod sentit Nauarrus illud allegans dicto numer. 80. Existimo tamen textum illum non procedere in presenti: neque excusare illum, qui clericum tamē percusserit quomodo in sententiam huius canonis incidat. Nam ibi efformis de clericis, qui prætermis sibi officiis, priuilegiis secularibus negotiationibus infistunt: de quibus sentit Nauarrus, quod si post trinam admonitionem non relipiscunt, ita manent priuati priuilegio clericali, vt, si quis in eos violentias manus iniecerit, non incurrit hanc censuram. Sunt autem verba illius textus, *Cum factio priuilegium abjiciens clericale, suorum, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & conventionibus patriæ, subiaceant, non defendas eo/den. Ex quibus verbis colligi non potest huiusmodi clericos priuari clericali priuilegio quoad* E personas, sed tantum quoad facultates suas, ut pater ex illis verbis, *Defacultatibus suis*, & ex præcedentibus in ipsa cœlum propositione, seu interrogatione, scilicet, *Nonum statutum patriæ, quibus expedit, sicut laici se tenuerunt negotiationem suarum questionum subiaceat*: ergo illud extensis non debet ad priuilegium personæ, tum quia illa est pena, ideoque restringenda potius, quam extendenda: tum etiam quia nemo dicet, huiusmodi clericum ita amittere priuilegium fori propter illam negotiationem, ut possit a sculari iudice puniri propter quodlibet delictum: ergo nec etiam amittere fauorem huius canonis, qui ad personam, & non ad facultates pertinet. Tum denique, quia illa duo valde diuerfa: & in iure separantur, ut patet ex Clement. i. de *Vit. & honeste clericis*.

Qui textus etiam est in materia præsenti confiderant.

17. *An clericis, qui seculari, tribus negotiacionibus infistit, hoc priuilegio priuatur.*
Cap. fin. de *Vit. & honeste clericis*, Nauarrus

Clericis ex- derandus : prohibetur enim ibi clericis ne carnis-
scentes of- cum, seu macellariorum, aut tabernariorum officiū
ficiū car- publice & personaliter exerceant : quod, si post tri-
niscum macellariorū, aut ta- nam monitionem non desferint, vel tale officium
bernariorū in hoc pri- iterum refūmpserint, priuantur priuilegio clericali,
silegio pri- cum quadam tamen moderatione & distinctione :
suntur. nam, si coniugati sint, omnino priuantur, sive ton-
furam aut habitum ferant, sive non : & ideo quin
illos violentas manus iniecerit, non incurrat. At ve-
ro, si non sint cōiugati, sub distinctione fit : nam vel il-
li exercentes tale officium, habitum clericalem de-
serunt, & tunc omnino priuantur : vel retinēti cle-
riacēm habitū, & tunc solū in rebus clericali
priuilegio priuantur. Quapropter qui in eos violen-
tas manus iniecerit, censuram huius canonis nō ef-
fugiet, quia hic fauor ad priuilegium personā, non
rerum pertinet. Idem ergo dicendum censeo in ca-
su dicti finalis.

*De monachis gaudentibus priuilegio
Canonis.*

19. **P**reter clericos, gaudent hoc priuilegio monachi, ut in predicto textu dicuntur. Licit autem monachus stricte sumptus distinguuntur a clericis regulari, iibi autem pro regulari vel religioso sumuntur, ut constat ex capit. *Cum illorum, de sententia excommunicationis, comprehendit personas religiosas utriusque sexus, ut de viris per se constat, & de feminis id supponitur in capit. De monialibus, de sententia excommunicationis.* Item comprehenduntur non tantum religiosi profissi, sed etiam conuersi, etiam illi qui propriam professionem non emittunt, ut patet ex capitul. *Non dubium, capit. Ex senore, capit. De monialibus, de sententia excommunicat.* Comprehenduntur præterea nouitii, licet nondum religiosi sint, sed in via ad religionem profundam. *C. Religiosi, §. Quamuis, de senten. excommunicatione. 6. Ex quibus à fortiori constat, comprehendunt etiam omnia membra religionum, sive solemni professionem emiserint, sive tantum vota simplicia à Pontifice approbata, per quorum emissionem veri religiosi efficiuntur.*

Dubitatum vero in primis est de personis Tertiis
habitus Sancti Francisci, vel Sancti Dominicis; Ca-
ietanus enim capit. 10. dicit non frui hoc priuilegio,
quia non sunt Clerici, nec religiosi, nec nouitii, nec
conuersi religionis; & ita non possunt nomine mo-
nachorum comprehendendi. Nauarrus autem cap. 27.
num. 79. dicit hoc esse posse verum iuxta ius com-
mune, non tamen iuxta priuilegia, & consuetudi-
nem, ac stilum Ecclesiae Romanae: citatque Rotam
& Felinum, qui affirmant, si huiusmodi gregatim
vivant, & habitum religionis portent, frui hoc pri-
uilegio. Et hanc lalentiam existimo veram; non so-
lum propter priuilegia, sed etiam quia sub nomine
monachi, iuxta intentionem & interpretationem
iuris, in dicto canone comprehenduntur. Non enim
pro solis religiosis vere professis accipitur, sed et-
iam pro omnibus, qui secundum aliquem modum
participant illum statum: ita ut secundum illam par-
ticipationem sint Deo dicati, & deuoti iuxta mo-
dum loquendi Ioannis Papae in capit. Quis quis, 17.
quæst. 4. vbi dicit sacrilegium committere qui iniu-
riam facit clericis, vel Monachis, sive Deo deuotis. Et si-
milis modus loquendi habetur in capit. Duo sunt, 12.
qu. 1. Quia ergo haec personæ sunt Deo dicatae secun-
dum quandam participationem, talis religionis ab
Ecclesiæ approbatam, etiam si proprium statum reli-
gioſorum non habeant, nec per vota ligati sint, sub
latitudine Ecclesiasticarum personarum compre-
henduntur, & sub Monachorum nomine in pridi-
cto capite continentur: Cui expositioni fauent alia
iura, quæ declarant sub nomine monachorum con-
uersos comprehendendi, cum tamen conuersi proprii

Religiosi non sint, quia sunt Deo dicati secundum
talem modum, quo religionem participant. Nam, ut
recte adiurit Panor. & ex modo loquendi iurium
ostendit in dicto capitulo. Nulli dubium, de sent. excom.
Panorum.
illa decreta non condunt nouum ius, seu nouum pri-
uilegium his personis concedunt, sed declarant in-
tentionem, & amplitudinem illius canonis. Si quis sua-
dente. Quod si obiciatur, quia canon ille penalis
est, & ideo debuit sibi potius stricte exponi: respon-
detur, quoad hanc partem potius esse favorabilem,
& in causa maxime pia, & religiosa, & ideo potius
esse latissime interpretandum.

Ex iuxta haec principia potest definiri alia dubi-
tatio de Eremita, an gaudeat hoc priuilegio. In qua
Angelus verbo Eremita, nu. 3. partem negantem te-
nentem cum Joanne de Lignan. in Clem. Per litteras, de
præbend. Qui afferit hos esse laicos, & manere sub
regali, seu imperiali iurisdictione. Quod etiam se-
quitur Summa Rosella. Contrarium tenet Glossa
in capit. Qui vero, 16. quæstio 1. argumento illius tex-
tus, in cuius initio dicitur, *Qui vere, prius q[uod] solitariam
eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore.* Sed haec
verba vaga generalia sunt, ut ex eis positis quidquā
colligi. Hanc vero opinionem sequitur Sylvestrus
verbo Eremita, nu. 2. Armilla ibidem, & Nauarrus,
c. 27. num. 79. Hi vero tres auctores cum Archidia-
cono requirunt, ut huiusmodi Eremita atriūsus
alicui regule religiose, vel subditus alicui superiori
Ecclæstico, qui gaudeat hoc priuilegio. In qua
limitatione prior pars per se nota est, quia ille vel
erit religiosus, vel saltem conuersus. Secundam au-
tem partem ipsi non probant, neque declarant
requiratur quod illa subiectio ad talenū superiorē
sit ex voto obedientia, vel sufficiat ex propria vo-
luntate, vel saltem ex communī aliquā lege Ecclæ-
siae: illa ergo limitatio subobscura est, & si aliquo
probabilī modo explicetur, incidit in horum auctōri
opinio in præcedentem, ut patebit.

Quapropter stando in rigore iuris milii prior sententia magis probatur cum Panorm. in cap. de For. comp. numer. 10. Qui recte dicit in huiusmodi personis nihil est, quod eas faciat Ecclesiasticas, & exemptas à temporali iurisdictione. In quo sane inconstanter videtur loqui Angelus supra, dum concedit, eremitam esse personam Ecclesiasticam, & de foro Ecclesiastico, & negat frui hoc privilegio, cum tamen paulo superius, ut probat hunc non gaudere hoc priuilegio assumat esse personam laicam, & Imperatori subiectam. Hoc tamen intelligendum est de Eremitis, qui vagi, dicuntur, qui ne definitum, aut firmum vitæ modum, neque aliquam specialem obligationem Ecclesiasticam habent: nam, licet hoc tempore, vel loco vitam quafi monachalem exercant, vel aliqui loco sacro deferruant, non propterea Ecclesiasticæ persona habent, aut ex parte sunt à temporali iurisdictione. At verò, si ex speciali obligatione, & quasi traditione aliqui loco sacro dicati sint cum speciali subiectione ad Episcopum, siue ex voto, siue ex pacto, siue ex tali munere quasi spirituali proueniatis, tunc probable est huiusmodi Eremitam comprehendunt in hoc causione non tanquam personam specialiter Deo dicatam, seu deuotam. Et fortasse huiusmodi sunt qui dicuntur Conuersi Ecclesiasticæ, à Panormitano supra quid dicuntur etiam hoc priuilegio gaudere iuxta Globam in dict. c. Non dubium.

Quae sint manus violentiae.

Quarto loco explicanda est actio, seu causa, ob quam haec censura imponitur, quae illis verbis explicatur, *Manus violentias inierit*. Quibus significatur hanc esse debere actionem inimicisam circuitali personam, in facto seu opere consistentem. Quamuis enim violentiam physice loquuntur.

loquendo, sit omne id, quod est contra internam inclinationem, & hoc modo mors extrinsecus illata, licei iusta sit, violenta dicatur; tamen moraliter loquendo, de actione sacrilega, de qua textus hic loquitur, proprie dicitur violenta manus quae non solum natura, sed etiam iustitia repugnat: & ideo merito de huiusmodi divolentia textum hunc interpretamur. Oportere que ut iniuria versetur circa ipsam personam Ecclesiasticam, & per aliquem exteriorum actionem fiat, ita ut sit offensio in persona, de qua quid sit fuisse tractat Bartolus in *I. locatio*, §. *Quod illuc*, numer. 5, ff. de Publicanis & vestigialibus, & Innocentius in capitulo *Nuper*, de sententia excommunicat. *Resolutio vero est*, quod debet talis actione contingere ipsam personam, vel res aliquo modo adhaerentes illi, ita ut ei vis inferatur. Et ita excludunt omnes actiones iniuriosas, quae non sunt ipsi personae in seipso, sed in rebus eius: vel alii personae illis adiunctis: nam canon dicit, *Manus violenta in clericum, vel monachum*. Vnde qui manus infert violentias in personas coniunctas, ut familiares, aut seruos clericorum in iniuriam & odium eius: item qui per violentiam accipit bona eius, non ipsius personae vim inferendo, sed custodibus, vel domini eius, ex vi huius canonis non incurrit censuram, quidquid sit de aliis legibus. Rursus qui verbis, quantumvis contumeliosis, iniuriam infert clericorum non incurrit hanc censuram, si ad opus manuum non perueniat: quia ex vi dictorum verborum talis iniuria non comprehenditur, ut per se notum est. Tertio qui aggreditur clericum, & lapidem, verbis gratia in eum proicit, aut quamcumque aliam actionem ex se percessuam, ut sic dicam, in ordine ad illum exercet, si de facto non attingit personam eius, nec ludit, non incurrit: quia, licet voluerit, & attentauerit violentas manus in eum iniicere, de facto tamen non iniicit: & haec censura tantum lata est in eum qui iniicit: ut autem supra diximus, donec actio exterior consummetur, sub ea proprietate, quam verba legis requirunt, censura non incurrit. Quin potius, licet actio violentia attingat aliqua ex parte personam clericorum: si tamen ita leuiter attingat, ut ex vi talis percusione non sufficit ad peccatum mortale; non incurrit haec censura; etiam si alias ex intentione operantis sit peccatum mortale: quia excommunicatione non incurrit, nisi propter peccatum mortale externum: illa autem percusio, ut exterior sit, non est peccatum mortale, licet intentio operantis fuerit culpa mortalis, quia illa malitia potius interior quam exterior existit. Cuius signum etiam est, quia ex vi illius iniuria non tenetur percussions ad aliquam satisfactionem, vel restitutionem, quia nimis licet iniuria fuerit ex voluntate peccaminosa mortaliter, non habuit actum exteriorum proportionatum, & satisfaciendi obligatio oritur ex actu exteriori & non ex interiori solo: idem ergo est proportionaliter de censura Quod late tractauimus supra decausis censuræ, & in præsenti docent Caietanus verbo *Excommunicationis*, capitulo 10. & Nauarrus capitulo 27. numeri 85. & 87.

Quæri vero hic potest, an oporteat huiusmodi actionem externam esse peccatum mortale ratione corporalis laetiorum, seu documenti, vel sufficiat ratione in honorationis: haec enim intentio violenta manuum ob grauitatem documenti in bonis corporis, vel in honore potest habere grauitatem peccati mortali. Evidet, quando corpus ipsum grauitate percutitur tunc propriissime committitur violentia huiusmodi: quia illa non sufficit ad incurritur haec censura. Contingit autem interdum ut actio exterior in ratione percusione corporalis nullius momenti sit, nihilominus tamen apud omnes extinguitur grauis iniuria in detrimentum honoris, ut

verbi gratia, si virga leuiter aliud attingat, aut quas fata arundine: de huiusmodi ergo actione dubitatur potest, an ad hanc censuram incurrendam sufficiat. Et ratio dubii est, quia iniicere manus proprie & in rigore significat actionem aliquam violentam circa corpus, non circa honorem vel famam: & ideo dicebamus contumelias, quæ verbis proferuntur sub hac lege non comprehenduntur: illa autem actio violenta ut versatur circa corpus, non est grauis: quod autem, ut versatur circa honorem, grauitatem habet, videtur esse intra ultra intentionem & latitudinem huius legis. Et confirmatur, nam interdum homines estimant ut grauem iniuriam quod alter tentet percutere, etiam si non percutiat, ut verbi gratia, quod eleuet manum ad dandum alapam, aut quod arundinem, aut virgam in alium iniciat, quamvis illum non attingat: certum est autem est, qui haec tantum fecit circa clericum, non incurrire hanc censuram: ergo signum est ad eam non attendi grauem iniuriam in honore, sed in percusione.

In hoc dubio medianam quandam viam tenendum censeo, & extrema prudenter esse vitanda. Nam, ut incurritur haec censura, non oportet corporis percusione talis esse ut illud grauitate lacerdat: nam hoc manifeste falsum est, & contra omnium Doctorum sententiam, & contra vim verborum canonis: nam sine graui laetione corporis potest violentas manus in alium iniicere cum graui iniuria, quae sit non solum contra honorem, sed etiam contra immunitatem (ut sic dicam) proprii corporis, seu contra ius, quod unusquisque habet in corpus suum: quod videtur hic canon prohibere voluisse in Ecclesiasticis personis ut videtur expresse exponi ab Innocentio III. in capitulo *Nuper*, de *Sententia excommunicat. in illis verbis*. Quamus *ca. Nuper de Sententia excommunicat. in illis verbis*, quamvis per eorum factum corporalium laetiorum non fuerit subsecuta, contra quam violentiam ipsius circa clericos nequiter perpetrat. Vnde, ut ibidem dicitur, propter hanc causam violentia intentio manuum, cum graui iniuria circa corpus ipsum. Et similiter violenter eripere & manibus clericorum suum, quam ipse iuste retinet ac defendit, est sufficiens causa ad incurrendam haec censuram, etiam si res ipsa, quæ eripitur, parui momenti sit, quia licet in *ratione furti*, aut documenti in rebus fortior illud non sufficeret ad peccatum mortale, tamen in ratione corporalis violentiae, sufficit ad grauem iniuriam repugnantem iuri quod unusquisque habet ad liberum sui corporis usum, quamquam inde non resultet grauis laetio aut documentum in ipso corpore.

Aliunde vero non satis est quod iniuria sit grauis contra honorem, etiam non verbis, sed aliqua actione exteriori sit, ut recte probat ultima ratio facta, quod haec iniuria interdum consummatur in ratione in honorationis: absque violenta manuum intentione in ipsammet personam Ecclesiasticam, ita ut illam attingat: sine qua tacitu non consummatur actio, propter quam haec censura imponitur, ut constat ex verbis, & omnium interpretatione: At vero si actio violentia personam ipsam attingat, licet contactus physice consideratus levissimus sit, si tamen secundum morale existimationem sufficiat ad grauem iniuriam contra honorem & reverentiam debitam tali personæ, opinor sufficeret ad incurrendam talis censuram: quia in omniorum & proprietate comprehenditur sub verbis canonis. Est enim illa latius violentia manuum intentio, & moraliter reputatur grauis: neque ius hoc distinguunt illa grauitas oriatur ex respectu ad honorem, vel alio: neque est a nobis limitandum,

cum

cum in hac parte favorabilis sit personis Ecclesiasticis. Accedit, quod vniquisque habet ius in suum corpus, ut ab alio contingi non possit etiam leui contaciu in graue detrimentum sui honoris: & ideo etiam grauitas illius iniurie ex respectu ad honorem oriri videatur, proxime tamen consistit in ipsam corporis pereusione, qualisunque illa sit: est ergo sufficiens talis actio ad censuram incurriendam.

27. Prudenter vero expendere oportet, an talis actio secundum communem prudentiam hominum existimationem clericis iniuriosa sit, & contra honorem eius. Interdum enim fieri potest ut inter laicos, vel milites talis actio existimet grauis & contra honorem, respectu vero personæ religiosæ quasi nihil habeatur: vel e contrario, actio quæ circa personam vulgarem esset leuis, circa personam Ecclesiasticam ob reuerentiam illi debitam, sit grauis reuerentia & iniuria. Vnde regula, qua vtuntur Caietan. & Nauar. quod iniuria, quæ est leuis circuiclium, non est sufficiens ad hanc censuram incurriendam etiam si fieri potest, non est simpliciter vera: nam propter circumstantiam personæ clericis fieri potest, ut actio sit peccatum mortale, quæ circa laicum non est: sed intelligenda erit cum proportione, scilicet quod quamdiu manet intra latitudinem leuis iniuria, non sufficit ad hanc censuram.

28. Præterea est animaduertendum, quamus hæc iniuria à manu denominatione accepit, quia manus est instrumentum instrumentorum, ut Caietanus non ornat: non tamen necessariū ut per ipsam manus, manū immediate exerceatur actio, vel attingatur Ecclesiastica persona, sed sufficit mediate attingere, ut per ensim, virgam, lapidem, &c. Imo nec semper necesse est, ut manus interueniat, nam si pedibus percussit satis erit: est enim illa appellatio iniectionis manuum quasi metaphora quædam, qua significata est omnis huiusmodi corporalis iniuria, vel (ut Dialectici ait) aliud est, vnde nomen sumptum est, aliud ad quod significandum impositum est: scilicet enim vniuersalius est significatum, quam ratio, seu ethymologia nominis: & ita in præsenti iuxta communem interpretationem.

29. Rursus ex parte Ecclesiastica personæ, cui iniuria infertur, necesse non est ut manus violentia alie se ut pars quam partem corporis eius immediate attingant: aliquia corporis clerici immediate attingantur satis est enim si attingant vertem, aut pileum, vel aliud quid simile, dummodo alias actio grauiter iniuriosa sit. Imo etiam si contractus veretur circa rem aliam continentem vel deferentem talem personam, si violentia redunt in ipsam personam, id sufficit ad hanc censuram, ut si apprehenso fræno equi, quis violenter detineat clericum incedentem, id satis erit ad incurriendam hanc censuram: ut si existentem aliqui extrinsecus ita claudit, ut vel omnino exire non possit, vel non sine magno pudore: nam illa est violentia detentio ipsius personæ; & sic de aliis similibus, quæ à simili vel æquali ratione colligunt omnes Doctores ex dicto capitulo. Nuper, ut videre licet in Innocentio, Panormitano, & aliis sibi, & Richardo, in quarto distinctione decima octaua, articulo undecimo, quæstione quinta, Antonino, tercia parte, titul. 24. cap. primo, vbi multa alia ponit exempla.

30. Vnum simile precedentibus est, si aliquis clericum obsideat in domo, vel castro, neque illum exire permitteat, non ut illum in custodia teneat, sed ut pudore afficiat, vel quid simile. Refertque sententiam Innocentii negantis in eo casu incurri hanc censuram, quia tunc non infertur violentia personæ aut rebus inhaerentibus iphi. Sed hoc ita generatim (aut) absque distinctione non recte dictum est, quia tunc sit violentia personæ; & quamus illa detentio non ordinetur ad penam aliam inferendam, vel

A actum iudiciale excedendam, & ideo non datur incarceratio, aut custodia; tamen re vera est iniuria detentio: nec excusat à gravi iniuria propterea quod fiat ad pudorem personæ, nam potius hoc ipsum aggrauat iniuriam. Et ideo ipse Antoninus distinguit: nam vel obfessio est propter personam vtilis vis fiat, & tunc ait incurri censuram quod mihi probatur propter rationem factam. Autem propter castrum habendum: & tunc ait non incurri: nullam vero adducit rationem. Potest tamen hæc credi, quia tunc non infertur vis absolute, quia non est absolute detentio, sed quasi conditionata, scilicet, nisi castrum tradat, vel quid simile. Sedin hoc distinctione opus est, quia licet obfessio sit propter castrum obtinendum, si sit iniuriosa, existimo incurri hanc censuram: quia tunc violentia infertur personæ in ordine ad rem, aut possessionem eius iniuste auferendam: ergo id satis est ad hanc censuram contrahendam. Sicut qui violenter detinet clericum, solum ut vestibus, aut pecunia eum spoliet absque alio noctumento corporis, hanc censuram incurrit. Item qui clericum in aliam custodiā in ijeret donec castrum træderet, fine dubio incurrit iuxta c. Nuper: sed prædicta obfessio intra ipsum castrum est in moralis quædam in carcero: ergo, etiam si fieri propter castrum eripendum iniuste, incurrit hæc censura. At vero, si obfessio sit iusta, & per bellum iustum; tunc haberet locum opinio Antonini, cum enim tunc non sit peccaminosa, non potest esse ratio censurae, de quo plura statim.

Aliud exemplum est de eo, qui cogit clericum ut exeat de fundo, aut vinea per metum. Innocentius enim negat tunc incurri censuram. Antoninus, plumbet vero cum Ioanne de Lignano, distinguit de meru reali, & verbali: & quando est verbalis tantum, ut veram esse sententiam Innocentij: quia dum in verbis sifistitur, non peruenit ad manuum iniectionem: quod secus est, quando metus est realis. Sedin rigore sententia Innocentii vera est; & aliis foris solum in modo loquendi ab eo differunt: nam aliud est metus, & aliud violentia: vnde si præcise sifistatur in metu, & non inforatur vis, siue id fiat verbis, siue alius actionibus, non incurritur, quia non iniuriatur manus violentia. At vero, si metus fundatur in aliqua actione violenta circa personam, ut verbi gratia, si per aliquam vim leuem extraheretur, omnino illi mortem, si resisteret, tunc iuris incurrit talis censura, quia non est purus metus, sed admixta violentia. Eriuxa hæc procedit quod Caietanus in summa cap. 10. de Excommunicat. dicit, præcipere exilium clericum, aut quod intra aliquos terminos se contineat, non esse sufficiens causam huius censuræ, quia non est violentia manus: neque talis clericus simpliciter cogitur ad talem actum, & potest, vel ita non seruare tale præceptum, cum iniquum sit: quod, si non audet propter aliquam comminationem, iam illa detentio non est propter vim, sed propter metum. Donec igitur ad iniectionem manuum perueniat, non est posita sufficiens causa huius censuræ.

E Alius casus est de eo, qui furatur vestes Ecclesiasticae personæ dormientis: de quo Innocentius negat incurrit, quia tunc non infert violentiam personæ, sed purum furtum committit. Et potest hoc confirmari, quia si clericus haberet duplicates vestes, qui vnam furaretur illo dormiente, vel absente, non incurrit hanc censuram: ergo si vnam tantum habeat, & illam quæ furaretur, non propterea incurrit. Et in hoc videtur esse magna differentia inter eum qui spoliat vestibus clericum vestitum, vel furatur vestes iam nudati: quia illud prius non sit sine aliqua violentia personæ, sicut si hoc poteris. Contrarium nihilominus tenet Antoninus, & citat Archidiacorum, & Iohannem de Lignano. Et funda-

fundamentum eius est, quia qualitercumque quis A contingat iniuriose personam clerici, incurrit in hunc canonem: in illa autem causa moraliter contingit ipsam personam clerici. Quod quidem est probabile, quando ex ratione cogitur aut nudus incedere, aut intra domum contineri, ne nudus exeat. Et ideo per se loquendo, & considerata ratione furti, illud crimen non est materia huius censuræ. Tamen si contingat redundare in speciem clerici iniuriam, dedecus, aut pudorem, vel etiam violentam detentionem talis personæ, ex hac parte posset illa esse sufficiens causa & materia huius censuræ, præferim si ea intentionem habet. Et per hæc facile erit de familiis casibus iudicare.

Depercusione clerici ob defensionem.

<sup>Cop. Sieveri
de Sententiis
canonum</sup> **E**x his sequitur, eum qui infert manus in clericum in iustam defensionem, non incurrit hanc censuram. Ita docent omnes. Et colligitur ex capite, si vero, primo, & capit. Ex tenore de Sententiis excommunicat. Vbi hoc declaratur habere locum, quando in continentis fit defensio, vim vi repellendo. Et ratio est, quia vim vi repellere omnes leges permitunt, utibidem dicitur. Atqui illa manuum iniectio, nec dici potest audente diabolo, sed ratione, cum licita sit, & quasi naturalis: nec potest proprie dici violentia, cum non fiat aggrediendo, sed se defendendo. Ex quo colligitur hoc habere verum in omni defensione quæ iusta est, siue sit in defensionem personæ, siue honoris, siue aliarum rerum, quia iura illa absolute loquuntur de defensione iusta. Vnde si clericus feminam tenteret aggrediendo non tantum verbo, sed facto aliquo, tunc illa non incurret, si illum violenter percuterit: quia illa est iusta defensio castitatis & honoris. At vero si aggressio esset tantum verbalis, Nauarr. num. 85, ait tantum licere defensionem verbalem: & ideo, si percutiat, non excusari, citaque Angelum Excommunicat, s. n. 21, qui cum moderatione loquitur, scilicet quando solis verbis potuit eum repellere: alias, inquit, licet eum percutiat: & addit, si *illo castitatis accensa*, modum excedere, non ex propria, sed subito & improviso non incurret. Quæ sententia mihi placet, præterim quia illa non est tatum defensio castitatis, sed etiam honoris, ad quam sèpe verba non sufficiunt. Similicatus est, si quis a clero aggressus sine ignominia fuga vitare non potest documentum nisi se defendendo, nam si ea de causa percutiat clericum non incurret hanc censuram, vt Nauarrus cum Caietano, & Panormitanus notauit, quia tunc non peccat. Similiter, si quis in sequatur clericum fugientem, & propriis bona aportantem, & vi eum detineat, aut ea de causa clericus se præcipitet, vel aliud documentum patiatur, non propter ea incurret hæc censuram. Idemque est si quis clericum debitorem, & fugam parantem detinet, vt eum superiori præsenteret, & ea via suum debitum recuperet, non incurret, vt idem auctores ex eodem principio merito docent.

<sup>Caietanus
quibus ob
causam per
tunc clericum
non incurrit</sup> Ex tenditur autem hæc defensio in dict. capit. Si vero, ad quosdam casus non omnino licitos, vt sunt quando quis inuenit clericum turpiter peccatum cum propria vxore, matre, filia, aut sorore: nam tunc clericum percutiat, quamvis à culpa non excusetur apud Deum, censuram Ecclesiæ non incurret. Verum est, in illo textu non dici huiusmodi clerici percuorem non incurre censuram, sed non esse compellendum ad Sedem Apostolicam venire. Ex quo non videatur colligi non incurre censuram; sed solum non esse Papæ reseruatum: sic enim alia iura disponuntur in aliis personis, & casibus, vt infra videbimus, auferendo reservationem, & non censuram. Nihilominus auctores intelligunt iibi excipi illas personas ne censuram incurrant. Et

Fr. Suarez tom. 5.

probari potest ex §. proxime præcedente, vbi eodem modo dicitur de vim vi repellente, non debere propter hoc ad Sedem Apostolicam transmitti, etiam clericum percutiat. Vbi conflat sensum esse, eum non incurtere excommunicationem: simili autem contextu & tenore verborum idem subiungitur, utrum qui percutit clericum, quem turpiter peccantem inuenit cum alia consanguinea inferioris gradus præter dictos, non esse à sententia huius excommunicationis immunem: ergo de aliis personis sensus est, esse ab hac sententia excommunicationis immunes. Ratio vero est, quia Ecclesia, suo præcepto, & obedientia non vult obligare in casu tam a

B cerbo; in quo doloris vis vehementer hominem commouet. Et ideo etiam Ecclesia non reputat illam percusione tanquam factam suadente diabolo, sed ut factam vehementi passione. Nec etiam eam iudicat violentam oppressionem, sed humana quandam defensionem.

Vnde recte Sylvestrus aduertit verb. Excommunicationis 6. notab. 4. casu 16. necessarium esse hanc percusione fieri in continentis, quando actualiter clericus in talia tunc inuenitur, quando passio vehementer mouet: nam tunc solum habet locum illa iusta excusatio. Et ita est intelligendus ille textus: nam licet in illa clausa non adhuc sit illam declarationem, adhibet tamen in proxime præcedente de propria defensione: vnde à fori orbi constat in eodem sensu intellexisse hanc extensionem. Et ratio, in qua talis extensio seu excusatio fundatur, omnino cogit: id eoque omnia iura, quæ in simili casu excusant occidentem, vel mutuantem aliquem à ciuili vel Ecclesiastica poena prædicto modo intelliguntur. Circa singula autem verba illius textus possunt moduari singulæ quæstiones, quas ex profecto disputare, prolixum esset.

Prima est, quid nomine vxoris intelligatur, an scilicet comprehendatur etiam sponsa. Et dico breuiter comprehendit quidem sponsam per verum & ratum matrimonium ductam, etiam si matrimonium consummatum non sit: quia illa est vera vxoris & iniuria, ac occasio repellendi illam est eiusdem rationis. Sicutem sponsa sit tantum de futuro, non comprehenditur, quia non est vxor, & quia potest propter tale crimen illam dimittere & aliam ducere: vnde neque iniuria, neque occasio est similis.

Rursus de filia quæ potest, an comprehendatur etiam adoptata: & eadem proportionalis quæstio habet locum in matre, & sorore. Et dicendum est non comprehendit. Idem quæ potest de nepre, vel

<sup>Quid nomi-
ne filie, ma-
tri, & sor-
oris.</sup> Et dicendum est dicendum. Quæ est resolutio Glossa communiter receptæ circa illum textum. Et ratio est, quia hæc omnes vero & proprie non sunt filia: & in decisione illius textus silentium est in proprietate verborum eius: quia, licet videatur fauorabilis respectu percutientis; tamen est odiosa respectu clerici, & respectu etiam feminæ cum qua inuenitur. Est etiam illa limitatio quædam, & restrictio iuris communis, & ideo stricte intelligenda est. Et præterea est hoc consentaneum rationi: quia in aliis inferioribus gradibus non est tam iusta causa doloris, & excusationis. Vnde a fortiori constat idem dicendum esse de omnibus collateralibus, vt in ipso etiam textu satis declaratur.

Tandem queri potest, quid comprehendant illa verba, turpiter inuentum. Et breuiter dicendum est, non requiri ut inueniatur in actuali delicto carnalis coniunctionis, nam id vix potest contingere; & verba in proprietate plus comprehendunt: & ob hanc etiam causam necessarium non esse, vt inueniantur in eodem lecto, aut quid simile: sed sufficere si inueniant exercentes quoslibet turpes actus, illos enim comprehendunt illa verba,

Gg turpiter

surpiter inuentum : & ita communiter intelliguntur. Imo sufficere cenfetur, quod solus cum sola in loco suspecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer. 84. vbi dicit esse sententiam comminem. Quod intelligendam censeo, quando & persona ipsa suspecta sunt, & vt tales habentur non sine causa rationabili: & locus ipse aptus est ad actus impudicos inter se exercendos: tunc enim vere ac proprie dicitur quispiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non est propter rationem supra dictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. nu. 19. & Syluester, *Excommunicatio*, 6. numer. 6.5. *Decimo*, in eo casu quo maritus inuenit clericum loquenter cum vxore, quamuis non inueniat in actu turpi, si tamen prius eum ter admonitus, posse eum violenter detinere, & capere, vt eum suo superiori presentet, vt de illo conqueratur. Imo addit Syluester, etiam si in eo casu talem clericum violenter percutiat, non esse excommunicatum, quia secundum leges hunc licet perimere, in I. *Si quis ei*. C. Ad legem Iuliam, de adulteriis. Angelus verò, quem Nauarrus sequitur hoc non admittit, quia dicit. cap. *Si vero*, hoc restrinxit ad actuum turpem, & ideo, cum res sit odioſa extenda non est. Concedunt autem hi authores in eo casu posse maritum clericum detinere per viginti horas iuxta legem, *Capite quinto*, ff. ad legem Iuliam, de Adulteriis. Sed non vindicentur hi authores consequenter loqui, quia etiam hæc est manus violenta, quæ in eo casu non conceditur in dicto capitulo. *Si vero*, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuile ad hoc non sufficit. Respondere tamen possunt, hanc detentionem esse licitam per modum eiusdem defensionis iusta, quod non habet locum in occidente vel percussione: & ideo non dubito quin hæc pars vera sit. Nec sententia Sylvestri quoad alteram partem mihi omnino displicer, quia licet c. *Si vero dicat*, *surpiter inuentum*, merito tamen dici potest, turpiter inueniri eum, quem lura ciuilia dannant tanquam turpiter inuentum.

V. ad de-
fendendum
ab alio peccati
qui violen-
tiam clericu-
m
Vterius potest circa praedictam excusationem
dubitari, vtrum ad defendendum se ab alio tertio,
possit clericu- violentia inferri, absque censura, ve-
rbi gratia, fugit quis perseque- inimicum:
& occurrit clericu- habentem ensem, veleum, an
inferre. pos- sit auferre a clericu- ensem, vt se defendat, vel e-
quum vt fugiat, etiam necesse fit violentiam illi
inferre. Idem quare potest, an in defensionem ter-
tia persona innocentiam lecit, si opus sit, manus vio-
lentias in clericu- iniicere. In his vero, & similibus
casibus regula generalis fit, tunc solum excusari
hanc censuram quando defensio est iusta, & medi-
um, quod ad defensionem sumitur, est licitum: quia
cum tunc non committatur culpa, nec censura in-
curri potest, quod secus est, quando defensio, aut
modus defensionis est iniuriosus; quia tunc iam
potius transit in aggressionem. In priori ergo casu,
regulariter loquendo, non incurrit censura, vt
Nauarrus absolute docet, qui in eam sententiam re-
fer Antoninum, cum tamen Antoninus opposi-
tum simpliciter, & sine distinctione doceat: nam in
eo casu dicit incurri hanc excommunicationem,
quia putat illam esse iniustam violentiam: quæ fuit
antiquior opinio, quam cum aliis refert Gofla in c.
Si Clericos, de Sentent. excommun. verbo Inuria.
Mihil tamen, regulariter loquendo, videtur iusta; &
ideo non mereri nomen violentie, quia illa est que-
dam extrema necessitas, in qua vnuquisque habet
ius vtendi re alterius, & alter est irrationabiliter in-
vitus; & idcirco illi non infertur vis: sed potius ipse
vim infert extreme indigentem, dum illum priuare
vult ysu adeo necessario. Dico autem, regulariter lo-
quendo: quia si Clericus in eo casu priuaret ene, aut
equo in milite periculo constitueretur: iam tunc
non haberet alter ius accipendi, ideoque & manus

Resolutio

surpiter inuentum : & ita communiter intelliguntur. Imo sufficere censetur, quod solus cum sola in loco suspecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer. 84. vbi dicit esse sententiam communem. Quod intelligendum censeo, quando & personæ ipsæ suspectæ sunt, & vt tales habentur non sine causa rationabilis: & locus ipse aptus est ad actus impudicos inter se exercendos: tunc enim vere ad proprie dicitur quispiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non est propter rationem supradictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. huc, 19. & *Sylvestri Excommunicatio*, 6. numer. 6. §. *Decimo*. in eo casu quo maritus inuenit clericum loquenter cum vxore, quamvis non inueniat in actu turpi, si tamen prius cum eum ter admonitus, posse eum violenter derinere, & capere, vt eum suo superiori presentem, & de illo conqueratur. Imo addit *Sylvestri*, etiam si in eo casu talem clericum violenter percutiat, non esse excommunicatum, quia secundum leges hunc licet perire, in l. 5. *qui ei*, C. Ad legem Iuliam, de adulteriis. Angelus vero, quem Nauarrus sequitur hoc non admittit, quia dicit. cap. 5. *vero*, hoc restrinxit ad actum turpem, & ideo, cum res sit odiosa extendenda non est. Concedunt autem iuratores in eo casu posse maritum clericum detinere per viginti horas iuxta legem, *Capite quinto*, ff. ad legem Iuliam, de adulteriis. Sed non vindicentur hi iuratores consequenter loqui, quia etiam haec est manus violenta, quæ in eo casu non conceditur in dicto capitulo. *Sivero*, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuilis ad hoc non sufficit. Respondere tamen possunt, hanc detentionem esse licitam per modum cuiusdam defensionis iusta, quod non haberet locum in occisione vel percussione: & ideo non dubito quin haec pars verasit. Nec sententia Sylvestri quoad alteram partem mihi omnino displiceret, quia licet c. Si vero dicat, *surpiter inuentum*, merito tamen dici potest, *surpiter inueniendum*, quem lura ciuilium dannant tanquam turpiter inuentum.

VI. ad de- fendentum ab alio posse etiam clerico infor- matur, utrum ad defendendum se ab alio tertio, possit clericu violentia inferri, absque censura, vt quis violenter faciat, fugit qui persequenti inimicum: & occurrit clericu habentiensem, vel equum, an possit auferre a clericuensem, vt se defendat, vel equum vt fugiat, etiam necesse sit violentiam illi inferre. Idem quæritur potest, an in defensionem tertie personæ innocentis licet, si opus sit, manus violentias in clericum iniurere. In his vero, & similibus casibus regula generalis fit, tunc solum excusari hanc censuram quando defensio est iusta, & medium, quod ad defensionem sumitur, est licitum: quia

A violentas inferret, & censuram incurreret, si violenter auferret.

Et simili modo dicendum est de defensione tertij: nam si sola, & pura defensio, licita est, etiam aduersus Clericum inuidentem: quia defensio innocentis respectu, cuiuscunque aggressoris, est maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita, vt dicitur in capit. *Dilecto*, vers. Er quidem de sententia *excom* in 6. & capit. *Non invenienda*, cum alius 23. quæst. 3. ergo propter talium actum non potest excommunicatio incurriri. Atque ita docent Innocentius, Abbas, & alij in dicto capitulo. *Si vero*, qui hoc extendunt ad defensionem rerum proximorum, quia illa iusta est. Quod tamen secus erit, si vel modus defensionis excedatur, vel cesseret, & iusta ratio defensionis; vt v. g. cum Clericus non res alienas usurpabat, sed proprias recuperabat, vel non inferrebat iniuriam, sed ius habebat caligandi, vel aliquid simile. Et ad hanc iustam defensionem tertij reduci possunt nonnulli casus, qui à Doctoribus assignantur, quales sunt, quod Iudeus secularis possit capere Clericum in actuali criminis inuentum, vel noctu cum magna suspitione criminis repertum, vt eum suo Superiori offerat: nam tunc si non excedat iustum, & moderatam vim in capiendo, non incurriri in hunc canonem, iuxta communem sententiam in capit. *Cum non ad hominem*, de *Iudicis*. Ratio autem prereddi potest, quia illa vi detur esse quædam iusta, & necessaria Reipublicæ defensio; licet etiam dici posset, ibi interuenire interpretatiuum voluntatem *Iudicis Ecclesiastri*. Alius casus esse potest de illo, qui à Sede Apostolica eiicit eum, qui sine canonica electione Cardinalium eam occupat. Quem casum ponit Nauarrus numer. 89. ex capit. *Sicut pecunia*, distin. 79. vbi haec facultas videtur primo, & perle concedi Cardinalibus tanquam Principibus Ecclesiæ, ad quorum collegium defensio Ecclesiæ tunc spectat etiam in dicto bello, si necesse sit; alius vero non conceditur, vt sua autoritate id faciant; sed vt ministri, & adiutores Cardinalium ex eodem precepto, & facultate. Tandem hinc fit, vt in defensionem ipsiusmet Clerici etiam licet, absque censura manus inimicæ violentias, dummodo ratio moderata defensionis non excedatur. Ut si Clericus per vim detineatur, ne aliquis eum percutiat in iuriis, aut ne in manus hostium incidat. Ratio est clara, quia illa non est iniuriosa, vel sacrilegia violentia; sed ex charitate procedit. Quomodo sit. *Augustinus epist. 50. ad Bonifacium*, & habetur in cap. *ipsa pietas*, 23. quæst. 4. si duo essent in domo, quam certissime sciremus esse ruituram, non esset iniuria eos eruere, vel inuitos, sed potius esset crudelitas eos non eripere.

De percussione Clerici ex quolibet iusto titulo.

Secundo infertur, quoties percussio Clericis non fit per modum violentæ manus (vt sic dicam) sed quilibet alio iusto, vel licito titulo ; tunc non incurri hanc censuram. Aliqui distinguunt inter violentias, & temerarias manus, vt patet ex Panormitanio in capit. *Cum voluntate, in fine, & alibi; & in capit. Vnuerisatis, de Sententia excommunicat. Sed nos generaliter loquimur, prout canon ipse, Si quis fraudente, simpliciter loquitur, omninem in iustam, seu sacrilegam percussonem violentam appellamus, & ita etiam temerariam comprehendimus: quia si iniusta aut sacrilega non sit, temeraria non erit: quoties ergo percussio huicmodi non fuerit, non erit sufficiens causa huius censuræ. Ratio generalis est clara, quia tunc neque actio in rigore comprehenditur sub verbis canonis, neque est peccaminosa, vt sit digna censura: exempla autem varia sunt.*

Primum est de Superiore Ecclesiastico, qui per- 41
cutit,

Exempla
missio
declaratur
Primus de
Superiori
Episcopatu
Clericum
cogitare
Cap. Tertiu
statu
Sem. Tertiu
Quatuor
cognoscere
funere
cogitare
hac

edit, vel percutere iubet Clericum libi subditum ad correctionem iustum, & debito modo factam. Ita colligitur ex capit. *Vniuersitatis de Sententia ex communicationis.* Et ratio est clara, quia Superior habet ius castigandi suum subditum; estque illa actio sapientia necessaria ad disciplinam censuram, ergo neque est prohibita, neque propter illam potest centura incurri. Obseruandæ vero sunt circumstantiæ, vel naturali, vel positivo iure necessaria, ut hoc locum habeat. Prima est, quod Superior circa suum subditum talem actionem exerceat. Nam si Episcopus verberet Clericum non sibi subditum, non effugiat censuram canonis; quia tunc non exercet actum iurisdictionis, & impertinens est, quod sit Superior; quia in tali actu non agit ut i

Superior. Secunda est, ut subdit causa proportionata, quia sine illa non habet locum ratio correctionis, aut vindicatio iuris: non erit ergo actus aliquis iuris, sed iniuriosus; & consequenter nec erit actus iurisdictionis vera, sed usurpatæ. Et ob eandem rem est necessarium, ut castigatio, aut verberatio sit proportionata causa, & Ecclesiastice personæ, nam alias si notabilis esset excessus, & manifeste iniustus, aut si pena esset maliitiosus membris vel alia similiis, non erit auctoritatem censura; quia iam illa non esset. Ecclesiastica disciplina, sed violenta manuum iniectio, argum. dicti c. *Vniuersitatis*, &c. *Cum beatus*, 45. dist. Rursus ex eodem principio necessarium est, ut talis castigatio, vel punitio sit seruato debito ordine iuris, si sit pena iuridica; vel saltu seruato debito correctionis modo, si sit paterna, seu religiosa correctione, iuxta confuetum morem vniuersitatis religionis. Nam si Superior temere irruat in subditum sine proportionata causa cognitione, ac deliberatione, non censembitur agere ut Superior, & auctoritate publicæ; & ideo non vitabit hunc canonem. *Quæ omnia colliguntur ex dicto capitulo, Vniuersitatis, in illis verbis: Nisi causa regularis discipline hoc suiat.*

42
Per quam
collegit
huc fieri de-
bet.
Sylvestr.
Angelus.
Præterea additur in eodem cap. debere Superiorum (loquitur inter Religiosos) in propria persona verberare subditum, id est, per se, & non per alium, nisi necessitas virgaat: & tunc, ut ibidem dicitur, non debet facere per laicum, sed per Clericum, vel Monachum: alias si per laicum faciat, & præcipiens, & exequens in hunc canonem incurrit. Circa illam vero disiunctiūam, Clericum, vel Monachum, dubitari posset, an nomine Monachi comprehendantur conuersi. Nam Sylvestr. Excommunicatis, 6. num. 6. circa finem, negat, quia hic est fauor Clericorum; ideoque ampliandus. Item, quia hic contulerit quod magis familiares sunt, eo magis vilipenderent Clericos. Contrarium tenet Angelus verbo Excommunicatis, 5. num. 6. & allegat confitetur in eam ita interpretarem hoc ius. Sed distinctione opus est: aut enim per conuersum intelligunt hi authores quem liber Religiosum laicum, seu non ordinatum neque ordinandum; & sic certum existimo posse correctionem fieri per huiusmodium Clericos, cum veri Religiosi sint. Probatur ex vsu communii verbi Monachi: nam hi reuera sunt Monachi. Item ex absoluta disiunctione: nam si oportaret etiam Monachum esse Clericum: fere nulla esset disiunctione. Deinde quoad hoc vere (vt opinor) allegatur confusio. At si per conuersos propriæ intelligamus eos, qui vero Religiosi non sunt, sed ad seruitium Religionis dicantur, sic verisimilior est sententia Sylvestri ex contrario fundamento, quia isti non sint Monachi in proprietate.

43
Sylvestris
tertii Exordi-
municatio-
nis. 8. 5. 11.
Hic tamen aliquam limitationem subintelligen-
dam censeo, scilicet, nisi necessitas virget; id est,
nihilus sit Monachus, aut Clericus, per se id fieri
possit, neque etiam ipse Superior possit per se id fa-
cere, & cattigatio prudenter iudicetur hic, & non
necessaria: nam si differrri possit, ita faciendum
est. Secundum.

Affet, quia iam cessaret necessitas. Vnde quia raro possunt haec omnia concurrere ad verberationem Clerici per laicum, ideo simpliciter negatur id fieri debere. Quod secus contingit in captura, & ideo illa regulariter fieri posset per laicum auctoritate Ecclesiastici Superioris, ut habetur in capit. *Vt fama de Sent. excom. & cap. Si Clericos, eodem tit. in 6.*

44
Per quem
ministrum
debet tor-
queri Cleri-
cus,
¹¹¹
Abbatis
opinio.
Nauarr.
De tortura vero nihil inuenio in iure expresse definitum, Panormitanus vero in dicto cap. *Vniuersitatis*, censet, eandem rationem esse de illa, atque de verberatione, scilicet non esse faciendam per laicū, nihil in eo casu, in quo decessent Clerici, per cuius posset fieri: quia in tortura (inquit) inferuntur verbera, & crucitatus: si ergo non debet Clericus per laicum verberari, neque etiam torqueri, iuxta Glossam in cap. 3. §. *Presbyteri*, 5. quest. 6. communiter probatam per Abbatem, & alios, quos referat Nauarrus comment. 3. de Regulari. num. 52. At item idem Nauarrus cum Panormitanō, & aliis, hoc non esse communī consuetudine receptum. Et licet in Summa, num. 8. 6. dicat, hanc consuetudinem excusare à pena, & non à culpa; tamen in dicto comment. 3. addit etiam, excusare à culpā; quia solum est contra ius humanum, quod potest per consuetudinem derogari. Addo præterea, nullum esse ius expressum, quo prohibetur Index Ecclesiasticus torquere Clericum per laicum. Nam capit. *Vniuersitatis*, solum loquitur de verberatione, qua sit causa regularis disciplinæ: tortura autem in rigore non est verberatio, nec punitione delicti, sed solum fit ad extorquendam veritatem: vnde est actio media inter capturam, & supplicium: cur ergo potius censemur comprehensa sub vno extremo, quam sub alio? Eo vel maxime, quod talis actio, regulariter loquendō, nec commode, nec honeste per Clericum exerceri potest: tum quia neque Clerici sunt instructi ad illud munus, neque etiam illud est decens gratitatem, & mansuetudinem Ecclesiasticas perficiat. Confiteor invenisse fieri, ne post solam confusione

na. Centeo igitur recte iurari ponere contine-
tudinum, vbi fuerit seruata: & maxime quando mo-
dus torturæ acerbior est, & eiusdem rationis cum
illo, quo iudices laici vtruntur. Quod etiam confir-
matur: nam alias deberet Ecclesiasticus Prełatus per
seipsum torquere subditum, iuxta dictum cap. *Vni-
uersitas*: quod tamen & inauditum est, & per se in-
decens: non ergo oportet caput illud extendere ad
torturam, nisi fortasse illa talis sit, quæ non excedat
modum, & lenitatem religiosæ disciplinae.

Quāri vero tandem hic potest, an capit. illud locum habeat etiam in praelatis Clericorum secularium, quod scilicet illos per se, & non per alium verberare debeant. Et ratio dubitandi est, quia ibi tantum est sermo de regularibus, in quibus est peculiaris ratio: quia inter eos potius paternali, quam iudiciali modo proceditur: vnde hic correctionis modus, sicut frequentior est, ita est suauior, & leuior: non est ergo cur hoc ad laicos exieridamus. In quare quoad Episcopos attinet, omnes docent non comprehendendi sub illo iure, quia Episcopos non de picopis.

comprendunt in uno, quod Episcopatus, & de
bet subditum suis manibus verberare, ut ex Conci-
lio Agatensi refertur. cap. Non licet, 86 dist. quamvis
in Concilio Agatensi non reperiatur. Tamen ratio
illiustextus generalior est, scilicet, quia hoc alie-
num a Sacerdote esse debet. Vnde in cap. Episcopum,
dist. 45. non solum Episcopo, sed etiam Presbytero,
& Diacono interdicta dicuntur similis verberatio,
aut percusio, ex canone 28. Apostolorum, qui apud
Turrianum est 19. In Decreto autem Gregoriano
in scholio ad dictum capit. Non licet, refertur Cor-
stantinopolitana Synodus, quæ prima, & secunda
dicta est, in cuius cap. 9. dictus canon Apo. colorum
exponitur. Sed hanc Synodus in toto Concilio
rum non habemus: & Synodus Constantinopoli-
tana prima, quam habemus, non habet tota capita,
sed septem tantum: & in eis prædicta expofitio non

habetur. Existimo tamen in dicto canone Apostolorum non esse sermonem de verberatione, & castigatione, quæ fit paternali modo, vel seruato ordine iuris, aut religiose disciplinæ, sed de percusione temere, vel iniuriose facta ad terrorem, ut etiam ibi Glossa animaduertit: in priori vero Decreto generali videtur esse sermo. Vnde Glossa ibi aduertit, prohiberi Episcopum verberare aliquem suis manibus, non vero per alium: quod necesse est intelligi de verberatione iusta: nam iniulta tam per se, quam per alium prohibita est. Iuxta quam expositionem cum pro ratione ibi redditur, quia hoc a Sacerdote alienum esse debet: vel ibi Sacerdos quasi per antonomasiam sumitur pro Pontifice, & quasi Princeps in illo ordine: vel sensus est, actionem verberandi ex suo genere esse quodammodo alienam à dignitate Sacerdotali, & ita non expedire ut ab Episcopo propriis manibus exerceatur, etiam iusta sit. Episcopus ergo non solum non tenetur, verum etiam non debet Clericum sibi subditum propriis manibus verberare: quanquam si id faciat, concurrentibus aliis iustitia conditionibus, non incurrit in hunc canonem, imo nec grauiter peccabit, secluso scandalo: quia neque est illa actio intrinseca mala, neque positivo iure sufficienter facere poterit. Nam illo capit. Non licet, non satis colligitur, & verba illius non indicant grauem obligacionem.

⁴⁶ *Quid de a-*
llo in infi-
o rbi et ala-
ptis.

Panorm.
Nauar.

A minoribus autem Prælatis, seu Superioribus Ecclesiasticis, etiam regulares non sint, communiter Doctores afferunt, seruandam esse regulam in dicto capit. *Vniuersitatis*, regularibus præscriptam, nimurum ut si necessitas non vrget, per se, & non per alium, Clericum sibi subditum verberent. Ita *Panormitanus*, *Nauarrius*, & alij, qui tamen nullam probationem adducunt præter dictum capit. *Vniuersitatis*, quod certe id non satis probat, ut ratio superius facta, & dissimilitudo status, & rationis in Clerico seculari, vel regulari, id ostendere videretur. Accidit, quod nullibi videtur vnu receptum inter seculares Clericos, quod Superioris, etiam non Episcopi suis manibus verberent Clericos sibi subditos: quamobrem non censeo esse ad hoc obligandos. Distinguenda tamen sunt in illo capit. *Vniuersitatis*, duæ partes: una est, ut Abbates per se verberari subditos: alia est, ut si proper necessitatem per alios sit facient, illi sint Clerici, non laici. Quod hanc ergo secundam partem comprehendunt certi etiam seculares Clericos, imo etiam Episcopos: quia illa non est adiecta in specialem fauorem reguliarum, sed simpliciter in fauorem Ecclesiasticarum personarum, & ob decentiam clericalis status: quare licet ibi sit sermo in speciali de regularibus, illud est quasi materiale exemplum: ideoque formalis ratio illius priuilegij attendenda est, & in fauore clericalis status amplianda. At vero prior pars non ita spectat ad fauorem, vel decentiam Clericorum, sed pertinere potius videtur ad specialem modum regularis disciplinæ, ut dicebam, & ideo non videatur extendenda ad seculares Prælatos etiam inferiores Episcopis. Quin potius opinor, etiam Abbates, seu Prælatos regulares non ita obligari, & cum tanto rigore ad castigandos personaliter suos subditos per seipso, ut si faciant per alios Monachos etiam sine necessitate graui, aut moraliter peccent, aut hanc censuram incurvant: quia ille defectus non est in substantiam actionis: supponimus enim, illam esse correctionem iustum, sed est in quodam modo, seu ordine accidental: & ideo neque est contra substantiam huius canonis, ut propterea censura incurvantur: neque etiam est res ad eo grauus, ut ad peccatum mortale sufficere videatur.

⁴⁷ Aliud exemplum annexum præcedenti est, si secularis Iudeus Clericum in crimen inceptum ca-

piat, ac detineat in casibus, & modo à iure sibi permisiss: nam tunc etiam illa actio non sit suggestente diabolo, nec censetur manus violenta, cum sit iusta. Ac propterea si Iudeus laicus iussu Ecclesiastici Clericum capiat, & in carcere includat, non agit contra hunc canonem, cap. Si Clericus, de Sent. excommunic. in 6. Idemque erit, quando, licet non antecesserit expressis mandatum Ecclesiastici Prælati, præcedit saltu interpretatiu voluntas; & necclesiaris moralis exercendi talem actum, non expectata alia facultate, cum proposito tamen remittendi quam primum Clericum ad suum Superiorum, ut supra tacitum est. Atque hoc spectat concilia facta in capit. *Vbi periculum*, §. Præterea, de Elect. in 6. vbi quibusdam Rectoribus, & officiabibus conceditur facultas arctandi, & detinendi Cardinales in conclavi vñque ad electionem Pontificis. In his ergo, & similibus casibus non censetur Iudeus secularis iurisdictionem vñspare, sed potius iustum minister Ecclesiastico Iudici exhibere; & ideo non est cur incurrat in hunc canonem. Debet tamen iustum modum seruare, nimurum vt non maiorem vim inferat ad tenendum Clericum, quam moraliter necessaria sit: nam quidquid in hoc exceditur, temerarium est, & iniuriosum: ideoque non excusabitur a transgressione canonis, argum. dict. cap. Si Clericos, vbi Glossa verbo *Excedatur*, id notat. Additur præterea in eodem textu, si Clericus det cautionem fidei sufficiam de parendo iuri, non esse violenter detinendum, nisi vel delicti enormitas, vel alia rationabilis causa id postulet: quod obseruandum est.

Tertium exemplum est de præceptore, qui disciplinæ causa Clericum verberat: & idem est de patre, hero, & similibus. Ita habetur in capit. i. de Sentent. excommunic. vbi ratio redditur, quia talis manus iniectio non potest dici violenta. Idem in capit. *Cum voluntate*, eodem tit. §. Si quis vero, vbi extensus fit ad omnes, qui ratione officij, prælationis, aut magisterij, aut etiam ob seniorem etatem, vel ob propinquitatem in aliquo gradu, vel denique quia communi sunt superioris in tali familia, alios castigant. Et ramen notanda differunt: nam iis, qui ratione officij, quod in Ecclesia obtinent, aut senioribus Clericis, qui zelo devotionis hoc faciunt, solum conceditur, ut possint hanc exercere correctionem circa pueros, vel iuuenes in minoribus constitutis turbantes diuinum officium. Itaque non in quolibet delicto, sed in illo peculiari casu id concedi videatur, non tam in castigatione culpe, quam ob quietem Ecclesie, & reuerentiam diuinum officij. Et *Cap. Vniuersitatis*, exemplum est in capit. *Venient*, eodem tit. vbi ens. eadem Clericus per vim eiicens ab Ecclesia Moniale, quia officium Ecclesiasticum perturbabat, dicitur non incurritur hunc canonem, quia non iniurie causa, sed vt quiete possit Ecclesia diuinum officio vacare id fecerat. At vero magister, seu præceptor pro ratione sui muneri maiorem videtur habere facultatem, dummodo intuitu disciplinæ, vel correctionis id faciat, ut dicitur in dicto capit. i. vbi nulla sit limitatio ad Clericum constitutum in minoribus ordinibus. Et ideo immerito aliqui addunt illum, quia in dicto capit. *Cum voluntate*, habetur. Quod ibi sentiunt Glossa, & Abbas: tamen ille textus quoad hanc limitationem non loquitur nisi in priori casu, in quo fit correctione pueris, utita dicam, accommodata; & ita de illis ibi sit expressa mentio: quia illud genus correctionis non potest habere locum in hominibus maioris aetatis (quales sunt omnes ordinati in sacris) sine grauior iudecchia, & lectione ordinis: vnde in aliis casibus de magistro, vel Prælato, tacet omnino de ordinibus, & simpliciter nominat subditos, & scholares, quando correctionis causa percutiuntur: & eodem modo est sermo in dicto capit. i. Quare: non dubito, quin

49
Quisca-
pago his
personis per
missus.
Nauarr.
Obituarii
eumur.
Cap. Uni-
versitatis,
& cap. Cum
voluntate,
institutus.
Tunc.
Richard.
Antonius.
Nauarr.
Aliud ex-
emplum de
procuratio-
ne Clericu-
m pro-
curum.
Fr. Suarez. tom. 5.

qui comprehendantur Clerici etiam in sacris constituti: quod tener Angelus verbo *Excommunicatio*, 5. Syllester verbo *Excommunicatio*, 6. Nauarrus cap. 27. numer. 81. Et patet etiam, quia ibi aequiparantur quoad hoc Prælatus, & magister: at constat, Prælatum posse castigare Clericum etiam in sacris constitutum.

Additur vero in dicto cap. *Cum voluntate*, verbum illud, *lexiter percuteretur*: itaque requiritur, ut percutio leuis sit. Vnde statim oritur quæstio, quæna percutio in proposito dicenda sit leuis, vel grauis. Existimmo tamen quantitatem hanc non esse absolutam, sed respectuam, id est, proportionata munere eius, qui castigat, & persona, quæ castigatur, & fini, scilicet disciplina, & paternæ correctioni, ut in dicto cap. 1. significatur. Et hoc etiam sentit Nauarrus, dum dixit, castigationem hanc debere esse moderatam iuxta suum propositum: & hōius existimmo habere etiam parentem in filium Clericum etiam in sacris constitutum, & patrem familias in fibi subiectos, ex dicto cap. *Cum voluntate*, ut etiam Nauarrus notauit dicens, hoc esse verum de rigore iuris, nullamq; rationem in contrarium cogere. Sed obiicit Panormitanus cap. *Universitatis*, de Sent. excom. vbi Prælatus percutiens subditum per laicum etiam castigationis causa, incurre dicuntur in hunc canonem: ergo a fortiori patet, cum sit laicus, si manus iniiciat in filium ordinatum in sacris, incidet in hunc canonom ad temerariam castigationem. Et eadem obiectio procedit de magistro, si laicus sit. Sed hec obiectio si sit efficax, non solum de Clerico ordinato in sacris, sed simpliciter de omni Clerico concludit: quia dictum cap. *Universitatis*, absolute de omni Clerico loquitur, eiusque decisio etiam de inferioribus Clericis vera est, ut ex superiori dicitur.

igitur conciliandi sunt illi textus, ut in cap. *Cum voluntate*, sit sermo de leui, & moderata percusione, & priuata, ac paterna castigatione: in cap. autem *Universitatis*, de iuridica poena magis rigorosa, & graui, quæ non solum sit ad priuatam castigationem, sed etiam ad aliorum correctionem, & terrem. Vel certe (et fortasse utrumque similiter verum est) in dicto cap. *Universitatis*, sermo est, de laicis non habentibus peculiarem facultatem, & ius in ipsis detretis approbatum, quales sunt illi, de quibus loquitur cap. *Cum voluntate*.

Tandem ad hoc caput retio cantur multa alia exempla, seu rationes excusandis ab hac censura, quas latissime enumerat Taureremata in dicto capitulo. Si quis *adudent*, & Richardus in 4. dist. 18. artic. 11. quæst. 5. & D. Antonius, & Nauarrus locis citatis, & alij Summilia communiter. Sed si autem consideretur quæ diximus, sub illis omnibus comprehenduntur, ut v. g. si loci causa, & ludendo inter se aliquis percutiat Clericum, excusatur; quia illa non est actio iniuriosa, nec sacrilega, & ita non est violenta manuum iniection, cap. 1. de Sent. excom. est autem ibi sermo de Clericis inter se ludentibus, non de laico ludente cum Clerico: tamen ratio æque in illo procedit, & ideo etiam illius iuris dispositio, ut prædicti auctores sentiunt. Ponderanda vero est illa particularis textus, *Dummodo non fiat ex odio*, vel *indignatione*: posse enim interdum exterius fieri per iocum, & in re ipsa fieri propter odium, seu vindictam; & tunc non excusat qui à censura, quia non excusat ab iniusta, & sacrilega percusione. Item contingit actionem inchoari per locum & ludum, in progressu autem per indignationem consummari: & tunc iam cessat excusatio, ut ex dicto verbo textus patet. In quo non distinguuntur, an illa indignatio sit præconcepta, & antiqua, vel occasio ne ipsius iudi exortæ: nam haec est utriusque ratio, quia iam actio inchoatur iudicia, & sit criminosa: Necessarium est tamen, ut talis actio non sit adeo subiecta, ut ex subreptione fiat absque deliberatione;

A que ad peccandum mortaliter sufficiat, ut notauit Richardus supra: & est clarum ex principio posito, quod censura hæc non incurrit nisi propter peccatum mortale. Item quia absque deliberatione non potest esse contumacia propria: nec tunc ille potest dici operari, *studente diabolo*, cum naturali potius modo, quam libero operetur; & eadem ratione excusabitur aliquis, quæcias ita operatus fuerit ex passione, vel furio, ut prudenter censetur excusari a culpa mortal.

Eademque ratio est de illo, qui per ignorantiam probabilem clericatus, in personam Clerici violenter manus iniicit: nam illa etiam ignorantia excusat a mortali culpa in transgressione illius canonis commissæ; & ideo etiam excusat a censura, prout cauerit in cap. *Si vero*, 2. de Sentent. excom. Ad dictum vero Syllester limitationem, nisi ille, qui sic percutit Clericum, det operam rei illicitæ: quia tunc putat non excusari. Sed ut restet dicit Nauarrus, illa limitatione absque idonea ratione, vel textu addita est: quia etiam si talis actio aliqui sit iniusta percussio, aut mutilatio, aut occiso hominis: si tamen quoad circumstantiam personæ percussæ, scilicet quod Clericus sit, procedit ex talia ignorantia, quia excusat a malitia sacrilegij, non incurrit hæc censura, quia non violatur canon ille, in quo sola sacrilega percussio, quæ voluntarie circa Clericum veratur, ibi punitur. Idem ergo erit, siue rixa, vel occasio percutiendi orta sit ex opere licto, siue illicito, dummodo qualitas, seu modus ignorantia sufficienter probabilis sit.

Dices: Ergo si quis probabiliter existimat se percutere Ioannem laicum, percutiat Petrum Clericum, non incurrit hunc canonom: quod videtur absurdum, cum illa excusatio iniquissima sit. Respondetur, concedendo sequelam cum Joanne de Lignano, & alii, quidquid Syllester oppositum sentiat. Intelligentum vero est, dummodo sufficientem diligenciam adhibeat, ita ut ei non imputetur talis error, seu ignorantia personæ. Nam si quis ex effectu occidendi Ioannem inimicum, temere, & sine sufficienti certitudine quod ille sit, & non alius, in eum irrutat, qui apparet esse Ioannes, non excusat a culpa sacrilegij, & consequenter nec a censura. Secus vero si diligenter fuit sufficiens, quia excusat a speciali malitia, & a contumacia contra Ecclesiasticum præceptum, ac proinde a censura. Atque hoc sententia communis est, ut tradit, & sequitur Couarrutias in capitulo. *Alma mater*, 1. part. §. 10. numer. 15. qui tamen limitationem addit tam in hoc, quæ in præcedenti casu, videlicet nisi ille, qui operatur ex tali ignorantia probabili, ita sit animo affectus, quod nihilominus illum percuteret, etiam si sciret esse Clericum: quam putat esse doctrinam D. Thomæ 1. 2. qu. 76. artic. 1. Verumtamen supra in priori parte de censuris in communis fatus se ostendi, hanc ignorantiam, quam diuus Thomas concomitante appellat, ut sic neque excusare, neque accusare, quæ est sancti Doctoris mens, tum cito loco, tum etiam quæst. 6. articul. 8. Cuius ratio est, quia ille prætius animus non influat in actum: & ideo, si illo non obstante, actio procedit ex ignorantia probabili, excusat a censura: ideoque illud cap. *Si vero*, indistincte, & sine restrictione loquitur.

Sed quid si est contrario aliquis volens occidere hum, quem putat esse Petrum Clericum, Ioannem laicum occidat, non quid incidit in hunc canonom: Non enim defuerunt, qui id affirmarent, Syllesterque, & Couarrutias attribuunt hanc opinionem Glossa in dicto capitulo. *Si vero*, verbo *Ignoraueris*. Sed est falsa sententia, ut bene ipsi docent: quia licet ille animo & intentione peccauerit, tamen re ipsa non percutit Clericum: ad incurram autem censuram non sufficit interior malitia, nisi exterior con-

51
Excusatio
censura ca-
nonis, qui
Clericum
probabiliter
salvo i-
gnoratum
percutit,
Syllester ex-
communi-
cat, 6. 6.

An quis pu-
tans se occi-
deret cleri-
cum occidi-
laicum,
hanc censu-
ram incur-
rat.

summetur in illa specie, quæ necessaria est ad talem censuram: in præsenti autem, licet consummetur externum peccatum in specie homicidij, non tamen in specie sacrilegij. Et confirmatur: nam si quis proiicit sagittam in verum Clericum animo interficiendi illum, & manus aberrat, ita ut illum non attingat, non incurrit censuram ob defectum exterioris actus, seu effectus, iuxta omnium sententiam: ergo quamvis sagitta aberrans laicum interficiat, non propterea incurrit hæc censura, quia propter illud delictum non est imposita censura. Nec obstat Glossa citata: nam illa non dicit, eum, qui percutit laicum, existimando esse Clericum, incurrit censuram, sed teneri proper conscientiam: quod verissimum est, quia licet re ipsa non incurrit censuram, tamen quamdiu existimat se occidisse Clericum, tenetur se gerere ut excommunicatus, quia tenetur existimare se esse excommunicatum; atque ita ex conscientia erronea obligatur ad seruandam censuram, ac si illam incurrisset. Meritoque eadem Glossa subiungit eam obligationem cessare eo ipso quod aliquis certus efficitur se non Clericum, sed laicum interfecit, absque alia absolutione à censura: quod est signum, illum non incurrisse censuram, ut bene ponderat Couarruas, qui tamen male reprehendit Glossam inconstitutam, seu contradictionem: satis enim constanter loquitur, quia non posuerat hanc censuram in re ipsa, sed tantum in conscientia, & existimatione: & ideo per contrarium scientiam auferri dixit.

Quod in
tendens per
euntem v-
num cleri-
cum, per-
cussus alium.

Distinctio-
ne data du-
bium deci-
sunt.

A Clerici, quæ in re ipsa, & exterioris sit, est inuoluntaria, quia nemo percutit Clericum in communi, sed hunc, vel illum in particulari: sed percussio huius particularis est inuoluntaria, & nullum alium de facto percutit: ergo percussio Clerici absolute, & simpliciter inuoluntaria erit: & ideo solus effectus percutiendi Clericum voluntarius mansit, qui non sufficit; quia censura, ut saepe diximus, non incurrit propter effectum, sed propter exteriorem percusionem voluntariam.

Extendaturne hæc censura ad mandantes, consentes, &c.

B I verba prædicti canonis præcise considerentur, mandantes, consentes, & similes non videbatur incurrire censuram illam: sed solum illi, qui per seipso Clericum percutiunt: nam illi soli manus violentas proprie, & in rigore iniiciunt: lex autem odiosa ad rigorem verborum restringenda est. Nihilominus iura alia vel generalius interpretata sunt canonem hunc, vel certe extencionem illi addidunt. Atque ita in capit. *Mulieres*, §. *Illi vero*, de *Sententia excommunicata*, dicitur, illos, quorum mandato, vel auctoritate alij violentas manus in Clericos iniiciunt, in huc canonem incurrire. Quod ampliatur in cap. *Cum quis*, de *Sententia excommunicata*, in 6. ad mandatum retrotractum per ratihabitionem. Nam si Petrus v. g. nomine Ioannis percutit Clericum sine Ioannis mandato, & postea Ioannes percusionem illam ratam habuit, & probauit, in hanc censuram incurrire dicitur in illo texu: quia tali ratihabitione retrotrahitur, & moraliter exequialet mandato. Quod securi est, quando prior percussio non est facta nomine alterius: nam tunc licet alter postea ratam habeat, non incurrit, ut ibidem dicitur, quia illa non est propriæ ratihabitione: nec per illam moraliter facit suam præteritam percusionem. Hinc *Naufractus* capit. 27. num. 7. ait: Si quis coram amicis, vel familiariis dicat se appetere vindictam alicuius Clerici, prævidens, vel præuidere debens, eos inde fore excitandos ad percutiendum eum, si de facto faciant, ipsum incurrire hanc censuram, argumento (inquit) cap. penult. de *Homicidio*. in 6.

D Sed melius probatur ex priori capite, quia ille est causa moralis talis percusionis, & excitat, & mouet, & virtualiter mandans. Quod maxime confirmari potest ex capit. *Quanta*, de *Sententia excommunicationis*: in quo ampliatur hoc non solum ad authores huius criminis, sed etiam ad conscientes. Vbi declaratur, huiusmodi esse, non solum qui consilium præbent, aut qui excitant, vel acutant; sed etiam illi, qui cum posint, manifesto facinori desinunt obuiare. Subintelligendum autem est, si debeat, seu teneat subuenire, ut tacite exposuit *Caietanus* verbo *Excommunicationis*: qui addit, hoc debitum interdum esse ex iustitia, & tunc maxime procedere illam decisionem absque limitatione: aliquando vero esse ex charitate tantum; & tunc ait *Caietanus* solum obligari eum, qui cum manifeste intelligat se absque periculo, & danno posse obuiare, ex intentione id facere non vult, quia tunc merito punitur tanquam conscientiensem delicto. *Claudius* vero dici videtur, tunc aliquem incurrire, quando non obuiando mortaliter peccat, non subueniendo proximo: nam tunc etiam moraliter consentit: & haec est manifesta intentio illius canonis, ut verba eius præ se ferunt, & est communis sententia *Innocentij*, *Abbatis*, & aliorum. Qui tamen addunt, necessarium esse dolum, ut quis incurrit hanc censuram ex eo solum, quod non impedit, cum posint; & ideo dicunt non incurrire, si solum ex negligencia, vel aliquo timore humano id omittat. Quod intelligo verum, quando sufficit hic titulus ad excusandum à culpa mortali.

⁵⁷ mortali. Vide Nauarrum in capit. Non inferenda. A
nam 18.

Hic verò statim occurrebat dubitatio, an ipsam
Clericus ab alio percussus, si consentiat huiusmodi
percussioni, cum eam facile vitare posset, in huc ca-
nonem incurrit. Et ratio dubitandi est, quia non
obstante consensu eius, iniiciens manus violentas in
eum, illam incurrit: ergo & ipse. Antecedens patet ex cap.
Contingit; de Sententia excommunicationis: vbi cum quidam Clerici sua sponte supponerent
corpora sua percussiōibus fūstium, ut satisfaceret
alteri, quem offendebant, ait Pontifex: illam satis-
factionem esse iniuriam clericali ordinis: ideoq; sub
prohibitione canonis, *Si quis suadente*, comprehen-
di. Idem ergo erit, si iudex secularis Clericum com-
prehendat, vel in carcere ducat, etiam si ipse non
renuat, nec fugiat, cum posset. Minor vero probatur
ex dict. cap. *Quanta*: quia agentes, & consentientes
pari poena plectuntur: ergo si ipse Sacerdos consentit
delicto alterius, eandem censuram incurrit. Re-
spondetur nihilominus, in eo casu Clericum con-
sentientem sua percussione, vel vapulatione non in-
currere hanc censuram. Hoc probatur manifeste ex
dicto cap. *Contingit*, vbi sic dicitur: *Si quis autem Cle-
ricus post prohibitionem huiusmodi sponte se subierit, ex-
communicetur*: ergo supponitur non manere ipso iu-
re excommunicatos.

⁵⁸ De ipso autem percutiente Clericum seipsum
subiiciens, distinguendum est: nam aut actio est
iniuriosa, & vt ita dicam contumeliosa ordinis cle-
ricali, vel non est huiusmodi. In hoc posteriori di-
cendum est, percutientem non manere excommuni-
catum: quia ne c; facit iniuriam huic personae par-
ticulari, cum sponte consentiat, neque ordinis clericali,
vt in casu supponitur: & ita cessat ratio dicti capite.
Contingit, & consequenter dispositio. Fieri autem
potest, vt talis actio non sit iniuriosa, si vel iocosa sit,
vel Religiosa, vt ita dicam, seu ad castigationem, &
vindictam peccatorum coram Deo, & non ad vi-
tionem, seu vindictam humanam ordinetur, quam
etiam oportet moderata esse, & intra terminos rationis
satisfactionis contentam. At vero si actio
sit iniuriosa statui clericali, communis sententia est,
sic percutientem Clericum manere excommuni-
catum: quia licet non sit violenta percussio, vel potius
coacta, et tamen iniuriosa statui clericali, in cuius
fauorem canon ille latus est, cui cedere non potest
priuata persona, etiam si sua sponte consentiat. Ita
Panormitanus in dict. c. *Contingit*, & sumitum eriam
in ca. *Si diligenter*, de Foro competent. Vnde cum in
dict. c. *Contingit*, dicitur: *Volumus, & mandamus*, vt id
de cetero iubemus attenari: non est sensus, necessariam
fuisse nouam prohibitionem, sed declarationem, &
executionem dicti canonis, *Si quis suadente*. Et ita ibi
sentit Glossa ultima, & est satis conponendum textui, &
rationi eius.

⁵⁹ Ex quo inferunt Doctores, etiam ipsum Cleri-
cum se ferato animo percutientem incurrit hanc
censuram. Ita Panormitanus dicto c. *Contingit*, nu. 6,
& sequitur Nauarrum cap. 27. nu. 79, citantque cap.
Si non lucet, 23. quest. 5, vbi solum habetur, non minus
esse homicidiam, qui se, quam qui alium occidit. Est
que hanc sententia probabilis, quando percussio sui
taliter est, vt attingat gravitatem peccati mortalis pro-
pter lesionem in proprio corpore factam: quamvis
non defint multi Doctores oppositum sentientes.
Dices: Si se percutiens incurrit, cur non se sua sponte
subdens percussioni alterius? Respondetur, quia
ille non censetur cooperari, sed permittere, vt
euadat offendit alterius. De qua
re latius Panormitanus
supra:

Exponitur alia pars canonis de reservatione,
& abolutione huius censure.

⁶⁰ **I**n secunda parte huius canonis reseruatur hæc ex-
communicatio Summo Pontifici, his verbis: *Et*
nullus Episcoporum illum præsumat absoluere, nisi mortis
virgente periculo, donec Apostolico conspectu præsentetur,
& eius mandatum suscipiat. Quæ verba non solum
prohibitionem simplicem, sed propriam reservationem cum suspensione, seu ablatione iurisdictionis
continet. Declaratum autem est, sub Apostolica Sede, quantum ad hunc effectum comprehendendi
euisdem Sedis Legatum à latere, in cap. *Ad eminentiam*,
cum aliis, de Sententia excomm. Quod ad alios
Legatos, qui non sunt à latere, non extenditur, nisi
iuxta tenorem cap. penult. de officio Legati: scilicet
v. Legatus missus à Papa, solum in propria prouincia,
& eos, qui in ea tale delictum commiserunt,
posset absoluere. Legati vero nati, id est prætextu a-
lii Ecclesiæ, nullam in hoc potestatem habent,
nisi eis à Sede Apostolica specialiter concedatur.
Neque hæc est extensio dicti canonis, *Si quis suadente*,
sed declaratio: nam sub iudice ordinario semper
comprehenditur qui vices eius gerit seu eius lega-
tus. Qui ergo sine hac potestate ab illa censura ten-
taret absoluere, non solum male faceret, sed etiam
nihil faceret, vt per se conitaret, & est communis sententia.
Quoniam verò (vt atunt) excipiatio firmat
regularum, cum in eo textu solum excipiatur articu-
lus seu periculum mortis, videtur hæc reseruatio
nullam aliam admittere exceptionem, quantum est
ex vi illius textus. Nihilominus tamen Doctores
plures exceptions seu casus numerant, in quibus
potest hæc censura per Episcopum tolli, vt vide
in Turrecremata, Antonino, Nauarro, & aliis
Summis; locis supra citatis. Ex quibus casibus
quidam sumi in alios iuribus expressi, & ideo certiores
& faciliiores sunt. Alij vero deducuntur seu ad-
suntur a Doctribus, in quibus nonnulla maior
est difficultas.

Prima exceptione articuli mortis explicatur.

Prinципio igitur ad huius partis declarationem
adiungendum est cap. *Ea noscitur*, de Sententia ex-
commun. in quo illa exceptione posita in canone, *Si*
quis suadente, partim restringitur, partim amplia-
tur. Nam in dict. canone simpliciter excipiatur mor-
tis periculum, ideoque saltem pro eo casu vt actur
relinqui Episcopis absoluta facultas tollendi hanc
excommunicationem, ita vt qui in eo articulo fuerit
sicut absolutus, si simpliciter absolutus maneat, &
absque illa obligatione. Hoc autem vel restringi-
tur, vel aliter intelligendum esse declaratur in di-
cto ca. *Ea noscitur*, vbi requiritur vt in eo articulo ab-
solutio non concedatur nisi iuramento præstito in-
iungatur eidem, vt postquam sancti facilius restitu-
ti ad Romanam Ecclesiam, vel eius Legatum ac-
cedant, mandatum Apostolicum super talibus re-
cepturi. Circa quæ iura obseruandum est primo,
hanc exceptionem articuli mortis non esse specia-
lem in hac censura, sed generalem in omnibus re-
seruatis, necesse ius de novo introductum, sed vel
divina, vel perpetua Ecclesiæ traditione, qua semper
obseruatum est, vt in articulo mortis nullus ca-
sus reseruatus sit, vt dicitur in Tridentino sess. 14. ca-
pit. 7. Huius tamen consuetudini non repugnat, quod
illa concessio in articulo mortis sub illa limitatione
concedatur, quia ad subueniendum necessitatibus
delictum id sat est, & aliunde ad seueritatem Eccle-
siasticæ disciplinæ, & vt censura magis timeatur, ita
fieri expediat: Quod proinde generale est in omni-
bus casibus reseruatis, vt supra dixi. Quamvis au-
tem in dict. ca. *Si quis suadente*, de solis Episcopis fiat

⁶¹
Cap. *Ea nos-
citur* de Sen-
tentia excom-
muni.

Concilia Viz.

mentio, certum est tamen non solum Episcopum, sed etiam quilibet simplicem sacerdotem posse in eo articulo, si necessitas vrgeat, absoluere a tali peccato, & a fortiori a censura, ut supra suo loco in generali doctrina dictum est.

62
Vrgente ne-
cessitate in
articulo
mortis potest
simplicem
sacerdotem ab
hac
censura absolu-
vere.

Dico autem, Si necessitas vrgeat, quia existimo tunc posse inferiorem sacerdotem absoluere ab hac censura, quando Episcopus adiiri non potest: nam, si, instanti articulo vel periculo mortis, posset absolutione ab Episcopo peti, nullus inferiorum poterit absoluere, quia nulla tunc est necessitas, & per se loquendo, hoc referuatur Episcopo, quotiescumque a Pontifice non potest absolutione haberi, ut patet ex verbis canonis, & ex alius infra tractandis. Atque eadem ratione si possit absolutione obtineri a legato Pontificis, non poterit absolutione ab Episcopo dari: nam in dicto cap. Eanoscitur, dicitur: *Etiam post absolu-
tionem ab alio datum proper necessitatem vrgentem,
comparendum esse coram Pontifice, vel eius legato: si id fieri
potest: ergo multo magis si a principio potuisset ab-
solutio a legato peti, non posset ab inferiori obtine-
ri.* Potest autem hoc sepe contingere, quoniam ut supra dictum est, hoc periculum mortis non limitatur ad illud, quod ex infirmitate vel aggritudine nascitur: sed plures alios casus complectuntur, qui tali periculum virtute includunt, ut est longa nauigatio, bellum instans, & familia, in quibus sepe potest esse opportunitas audeundi legatum, vel Episcopum, &c. Ergo per se loquendo, hicordo seruadus est: sic ut etiam prius vocandus est parochus, quam sim-
plex sacerdos, si potest. Quando autem locus non da-
tur accedendi ad superiorem vel Ordinarium, tunc quilibet potest absoluere cum praedicta limitatio-
ne: quia non obstante, absolutione ita est valida, & ha-
bet effectum suum, ut postea non sit alia necessaria. Vnde in dicto cap. Eanoscitur, non dicuntur postea esse accedendum ad Sedem Apostolicam ad absolu-
tionem obtinendam, sed mandatum Apostolium su-
per talibus recepturi, scilicet, desatisfactione, vel parti,
vel Ecclesiis exhibenda, ut generaliter declaratur in
cap. Eos qui, de Sent. excomm. in 6. Vbi additur, eum
qui post talem absolutionem cessante impedimentoo,
iuramentum implere, & se presentare continebit, in eandem excommunicationem incurrit, non quod eadem numero, quae ablata fuerat, redeat: sed neque omnino propter eandem causam, quia hic noua contumacia nouusque contemptus intercedit: sed quia similis excommunicationis maior & cum eadem resuertione incurrit. An vero si quis ita absolutus decedat, haeres eius teneatur ad compa-
rendum, simile mandatum loco defuncti receptu-
rus: dicendum est non teneri, quia nullo iure hoc cauteum est: & se fieri non potest, quia forte de-
lictum fuit occultum, & confessio, & absolutione se-
creta: solum ergo tenetur ad eam satisfactionem, vel potius restitutionem, quam ratio iustitiae postu-
lauerit.

Secunda exceptio variarum personarum.

63
Cap. Ea no-
strum, de sed-
ent. excom.

PRæter hanc exceptionem seu restrictionem, ad-
duntur aliquæ in dict. cap. Eanoscitur, quibus di-
cta resuertio minuit, & canon, si quis fundente, am-
pliari videtur. Excipiunt enim mulieres, senes, pale-
stini, seu membrorum distributionibus impediti, qui-
bus conceditur, ut satisfacta parte ab Episcopis ab-
solui possint. Et ibi non additur restrictio, neque ex-
igendum dicitur iuramentum de postea comparendo: sed ipsi Episcopo totum negotium, tam quoad
absolutionem, quam quod ad imponendum mandatum de satisfaciendo committitur: ratio est, quia om-
nes isti censentur inepti & impotentes moraliter
ad comparendum coram Summo Pontifice, & ideo
eo onere simpliciter liberantur, quia impedimentum
illud perpetuum est. Similis extensio ex parte

habetur in cap. Mulieres, vbia dicitur, ut omnes per-
sonæ, quæ sui iuris non sunt, possint a Diocesano
absolu: huiusmodi autem sunt mancipia, & similes.
Rursus in cap. de Sent. excom. excipiuntur illi,
qui infra puberes annos hoc de dictum committunt *Imperi-
tationem*, quia eos *excusat*, ut ibi dicitur. Vbi non imme-
rito dubitari potest, an sensus sit, excusat eos om-
nino a censura, sicut excipiuntur alii de quibus infe-
rius sermo est: vel à sola reservatione. Veruntamen
in cap. Quamuis, & cap. Ultimo etiudem tit. satis de
claratur, sermonem esse de excusatione à resuertione:
nam sermo est de pueris, qui, licet sint impu-
beres, sunt doli capaces, & vera in iuriam, ac mortale
sacrilegium in hoc facto committunt, illi enim
excommunicationem incurruunt, ut aperte dicitur
in cap. Quamuis.

Dubitari autem potest an sit resuertata Episcopo. 64
Ratio dubij est, quia ibi solum collitur resuertatio Papalis, & non designatur Episcopus, vel alius qui possit absoluere, & ideo relinquitur in terminis iuri-
ris communis: tamen quia in cap. Pueri, de Sent. ex-
comm. vbi eadem de sermo est, dicitur Diocesano
Episcopum posse eos absoluere: securius etiam in his legi ordinem supra præscriptum. Item quia in cap. De caero, de Sentent. excomm. pro regula generali a signatur, ut omnes qui in hoc casu qua-
cunque ex causa excusat adire Sedem Aposto-
licam, ab Episcopo absoluantur. Quin potius iuxta
communem sententiam Canonistarum pro regula
habendum est, quod absolutione vel dispensatione re-
suertata Papæ propter occurrentem necessitatem in-
feriori conceditur, per se loquendo, pertinens ad E-
piscopum, ut Innocentius, Panormitanus, Felinus,
& alii radunt in cap. I. & cap. Monach. de Sentent.
excomm. & in cap. Ultim. de eo qui fuit ordinis
numer. 112. Estque hoc consentaneum rationi, cum
quia post Summum Pontificem ordinariis Pastor
est Episcopus, tum etiam quia per hoc sufficienter
subveniunt necessitati, propter quam solam hæc
concessio fit. Ex dictis autem fit ut licet differatur
absolutione usque ad annos puberum, posset ab E-
piscopo dari: quia a principio fuit censura non resu-
rata, & quia ille saepe non conceditur propter im-
pedimentum audeundi Summum Pontificem, sed
propter excusationem, quæ delictum habuit quan-
do commissum fuit, quæ semper durat: Et ita habe-
tur in cap. Ultim. de Sent. excomm.

Præterea pauperes absolu possunt ab alio quam 65
a Romano Pontifice, si tanta labore in opia, ut nisi
mendicando Romani adire non possit. Ita sumitur
ex dict. cap. Quamuis, in illa particula Inopia, & in ca-
p. Quod debet, verb. Et pauperes, eod. tit. Cuius tam
oppositum videtur definiri in dict. cap. Ea noscitur,
vbi sic dicitur, *Alios autem siue pauperes siue diuines, &c.* Nec potest dici unum ex his decretis derogatum esse ab aliis: nam, licet cap. Quamuis, editum fuerit à
Gregorio IX. qui fuit post Clementem III. tamen
reliquia duo capita ab eodem Clemente III. edita
sunt. Item quia non est admittenda iuris derogatio,
nisi vbi fuerit omnino necessaria: hic autem nulla
est necessitas, quia in cap. Ea noscitur, sermo est de
pauperibus, qui sine magno discrimine possunt Se-
dem Apostolicam adire: Neque propterea cogitur
aut de novo mendicare, aut aliam grauen necessi-
tatem pati. Vnde qui solitus est mendicare, si alius
est sanus quamvis sit pauper, non excusat in opia
mire, quia mendicando ire potest, & non pro-
pterea cadit ab statu suo. At vero, si quis ita pauper,
ut non mendicando, sed manibus suis vivat, & iter
agendo non possit laborando vivere, sed mendica-
do, ad id non cogitur: ille ergo excusat propter in-
opiam iuxta citata capitula. Similiter qui tenetur a-
lere vxorem & familiam, si non sit adeo diuies, ut
terragendo possit id facere ex bonis propriis, ceteris

bitus

bitur sufficienter pauper, ut per eadem iura excusetur. Præterea excusantur illi, qui sine graui periculoire Romanum non possunt ex dict. c. *Quamuis*, in verb. *Inimicitia*, ideo enim excusari aliquis potest propter inimicitiam, quia ei periculum aliquod ab inimico imminet. Et in cap. *De cetero*, additur, *Habens capitales inimicitias*, id est ex quibus periculum capitatis imminet. Intelligo autem hoc non solum de inimicitias priuatis, sed etiam de hostilibus & inimicis fidei, vbi simile periculum mortale, & extraordinarium imminet: nam est eadem ratio.

Tertia excusatio de corporali impedimento.

Praeter hos autem particulares casus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excusantur omnes qui legitime impediti sunt ne iter agere possint sine graui incommmodo: nam in ca. *De cetero*, dicitur, *Vel alias iusfas excusationis quibus ab itineratione rationabili excusat, ita ut sine periculo*, *Apostolico se nequeat confitetur presentare*. Et in cap. *Quamuis*, dicitur, *Sive alia corporis impotencia, sive quilibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi iurius beneficio à labore excusat*. Idem fere in ca. *Quod de his*: codem tit. *In quibus textibus tria genera capita huius excusationis insinuantur*. Primus est corporale impedimentum, sub quo comprehenduntur fere omnia numerata, & eruditinis, imbecilitatis, virium aut sexus, subiectiois necessaria, paupertatis, periculi, & familia, qualia erunt si timeatur graui infamia, aut scandalum propter manifestationem criminis occulti, &c. Quando autem impedimentum sit sufficiens, ut excusatio ceseatur, aliqui existimant definiendum esse iudicio Episcopi, ad quem talis ab solitu deuoluitur. Quod sentit Innocentius in dict. cap. *Quamuis*, Et non est dubium quin subditus secure possit stare huiusmodi iudicio, nisi evidenter constaret esse irrationabile & remunerari. Tamen nullum est ius, quod soli Episcopo hoc iudicium reserueret: & ideo generaliter hoc relinquitur iudicio prudentis & docti viri, sicut in aliis moralibus rebus.

Dubitari ergo potest, an etas iuuentutis sit per se sufficiens cauila ad excusandum, sicutem quandiu illa durat: nam de hoc nihil definiunt iura in speciali, quia iuuentus durat post annos pubertatis: iura autem loquuntur solum de impuberibus, & ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus verb. *Excommunicatio*, 50. nu. 56. putat illud esse impedimentum sufficiens, citataque Abbatem: sed Panormit. de muliere iuueni loquitur, non de quouis iuueni. Et ideo Nauarrus ca. 27. nu. 87. dicit sententiam Angelii neque esse Panormitanum: neque vlo iure probari: vnde ipse videtur oppositum sentire, Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis iurium, sub sumendo prudens iudicium, quod itineratio iuuenis periculosa est, non tam corpori, quam anima, & moribus: & ideo videtur sufficiens excusare, quia non minus est morale impedimentum, quam naturale. Quod quidem satis probabile est, considerando ea quæ frequenter accidunt: non est tamen adeo insallibile, quin oportet in particulari considerare personæ conditionem & modum agendi iter, & similia ut possit prudenter indicari an vere intercedat tale periculum, necne: nam si interterit erit impedimentum sufficiens: non vero alias.

Et ad hunc modum iudicandum est de similibus.

Quarta de impedimento canonico quid sit.

Aliud caput excusationis in predictis iuribus dicatur esse canonicum impedimentum Romanum ad eundem. De quo quid sit, non immerito interrogari potest: nam Glossa ibi nullam expositionem afferit, Panormitanus vero in cap. *Quod de his*, solum dicit, idem esse quod impedimentum legitimum. Itaque nomine impedimentum canonici non est hic intelligendum aliquod impedimentum per canones introductum seu impositum: quo modo irregularitas, vel suspicio dicuntur impedimentum canonicum ad ministrandum, vel ad suscipiendum ordines: nihil enim huiusmodi excogitari potest in praesenti materia, ut se constat. Dicitur ergo impedimentum canonicum, id est per canones approbatum, vel generalius interpretando omnes impedimentum legitimum, & ratione consentaneum.

Arque ita quando in illo cap. *Quamuis*, dicitur, *Impotencia corporis aut alio impedimento canonico*, hoc poteris verbum solum addit illa impedimenta, quæ non consistunt in corporis debilitate aut defectu, sed in quacunque alia causa rationabili, ut est subuenire parenti grauier indigenti, alere vxorem, vel filios: exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodque sine graui detimento, vel communis, vel priuato deferere non potest, & similia.

Quinta de iuriis beneficio.

Vltimo additur in dicto cap. *Quamuis*, aliud caput excusationis, quod appellatur *iurius beneficium*, vel nisi iurius (inquit) *beneficio à labore huiusmodi in praesenti*. **C**ontra dictum videatur propter quasdam personas, quæ absque speciali impedimento eundi Romam in iure excusantur. Quod fieri solet propter alteram ex duabus causis. Prior est quando perclusio ex modo quo sit, excusabilis est, & digna veniam, qualis existimari potest perclusio facta ab imputere, vel ex supra dictis constat. Similis est illa, de qua est sermo in cap. *Si vero*, i. de Sent. excommunic. Vbi Ostiarius, Merinus, aut executor, qui prætexu exercendi officium suum, clericum percutit, ab Episcopo absoluī posse dicitur, nisi graue vulnus ei infixerit. Quod intelligitur, etiam *ex malignitate*, ut ibi dicitur, id faciat: nam si casu & bona fide turbam arcedo, clericum incaute se ingerentem percutiat, absolutione non indiget, quia censuram non incurrit, ut ibi etiam declaratur de quocunque officiali laico iurisdictionem exercente. Quid autem significatur in illo textu dictio illa, *malignatus*, obscurum est, & ideo varie exponitur, ut refert additio ad Abbatem ibi in principio. Potest enim significare, id est agens mala intentione, sive ex ira, sive ex odio, sive ex passione, sive ex malitia: omnia enim hæc cadunt sub significacionem verbi *malignatus*. Tamen non viderit verisimile, ut ibi Innocentius aduerterit, ut percutientibus clericum omnibus his modis voluerit Pontifex tale præiugium concedere, quia qui ex odio vel malitia, & deliberata intentione id faciunt, non merentur faciliorem veniam: neque excutabiles sunt, propterea quod prætextu sui officij id faciant, nam hoc potius agrauat delictum. Et ideo verisimilius intelligitur, dum exercendo officium ad iracundiam prouocatus, modum excedit, voluntarieque, & videntio, clericum percutit: tunc enim aliquam excusationem habet. Et hunc in sensu magis inclinat Innocentius, Cardinalis, & alij quos sequi etiam videtur Nauarrus capit. vigesimo septimum, numero 91. Vbi recte etiam extendit hunc fauorem ad leuem & mediocrem iuriam, quia solum excipitur grauius. Item, quia ad alias nulla ibi fieret specialis concessio, quia à censura contracta per iniuriam leuem clericis factam semper

Iuris beneficium quid sit.

Dicitur etiam quod *impotencia corporis* est alio impedimento canonico, hoc poteris verbum solum addit illa impedimenta, quæ non consistunt in corporis debilitate aut defectu, sed in quacunque alia causa rationabili, ut est subuenire parenti grauier indigenti, alere vxorem, vel filios: exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodque sine graui detimento, vel communis, vel priuato deferere non potest, & similia.

Quamvis

Verbum malignatus quid significat in dicto.

Quamvis

Innocent.
Cardinal.
Nauarr.

semper potest absoluere Episcopos, iuxta capitulum, Peruenit, de Sententia excommunicationis, ut ibi notat Abbas.

70 Addic vero Nauarrus capitulo vigesimo septimo, numero sexagesimo octavo, ministros iustitiae etiam leuiter percusserint, remittendos esse ad Summum Pontificem, nec posse ab alio absoluiri. In quo videtur limitare generali concessione dicti cap. Pernit. Eam tamen limitationem nullo iure probat, sed sola auctoritate Abbatis, & Stephani, que ad limitandam generali textus concessionem non sufficit. Et ideo Panormit. in ca. Si vero. i. de Sent. excom. n. 3, formaliter locutus est, non quidem adhibens exceptionem, sed dicens, officiale laicum iniiciem manu in clericum in titulo officij sui B in quolliu casu posse ab Episcopo absoluiri, quia eius delictum nunquam est leue, cum non solum inferat iniuriam, sed usurpet iuriam iurisdictionem in clericum. Ex ita explicata haec sententia fundari potest in illo cap. Si vero, vbi Ostiarius percussio, non titulo iurisdictionis, sed incaute & culpabiliter absoluendus dicitur ab Episcopo, si leuis aut modicata percussio, non vero si grauis. At vero de officiali qui tunc iurisdicti percussit, simpliciter subiungitur statim, non esse absoluendum, sed remittendum ad Pontificem: ergo intelligitur etiam de percussione non graui: nam quod alteri conceditur, huic negatur: quia licet percussio videatur leuis, iniuria tamen clericalis status est graui. Et hoc modo dixit opusme Caietan. Iupra hanc percussionem semper fieri grauem ex rati circumstantia personæ iudicantis, scilicet, quia cum sit laicus officialis, aut autoritatiue percudit clericum.

71 Præterea haec etiam spectat exceptio clericorum sicuti cohabitantium in Collegio, nam sive in unicem percipiunt, dummodo percussio non sit enormis, non coguntur adire Pontificem, sed a suo Episcopo absolu possunt, vt habetur in c. Quoniam, de Vita & honeste cleric. Illud enim priuilegium non conceditur omnibus clericis sive in unicem percutiens, vt constat ex eodem capite, sed illis specialiter, qui coniuncti, & socialem vitam agunt, quia enim inter eos facile accidere potest huiusmodi excessus: operari ut modus obtinendi veniam facilius sit. Et ob eandem causam sime priuilegium conceditur religiosis, & canonici regularibus, nam in simili casu ab solui possunt a suo Prælato iuxta c. Monachi, de Sent. excom. Vbi additur. Quocumque modo lese in clausis percussent, vbi nullam facere distinctionem videatur inter percussionem grauem, aut leuem, non particula, Quocumque modo, omnem comprehendere videtur, vt in hoc maior favor sit religiosis, quia secularibus clericis. Solum additur ibi limitatio, Si discrecio Abbatis non sufficit ad eorum correctionem, est prouidentia Episcopi Diocesani adhibenda.

72 Nihilominus tamen Gloss. & Doctores in eo cap. Monachi, limitant verb. illud, Quocumque modo, dummodo non sit percussio enormis: quia hic casus in hac materia semper intelligitur iure ipso exceptus, ut dixit Gloss. in dict. ca. Quoniam, de Vita & honeste cleric. & Abbas in dict. cap. Monachi, & latius in c. Cum illorum, de Sent. excom. In quo textu dicta generalis limitatio fundari solet, quia ibi dicitur, Nisi excessus illorum existent diffisilis & enormis, non potest ad mutationem membrorum, vel ad effusionem sanguinis est pro fessum. Sed non videtur per haec verba limitari concessio facta in dict. c. Monachi, quia ibi, vt Gloss. notat verb. talibus. Pontifex non loquitur de religiosis se in unicem percutiens, sed de illo, qui ante religionis ingressum, clericum percussit: & post suscepsum habitum religionis, huiusmodi confitetur delictum, & absolutionem petit: nam ille antea non poterat absoluiri ab Abbate, nec ex vi illius c. Monachi, neque alterius antiquioris iuris, sed hoc ei conceditur in dict. cap. Cum illorum, eum illa limitatione & exce-

ptione enormous percussionis. Non est ergo haec exceptione extendenda ad limitandum fauorem concessum religiosis in dict. cap. Monachi: tum quia causa illud, Cum illorum, non est editum ad coartandum, sed potius ad extendendum fauorem, vt patet ex illis verbis. Nos autem in religioni fauorem, vt euangeli materia subtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes, & eum quia limitatio ibi adiungitur respectu concessionis ibi factæ: ergo non est extendenda ad aliam prius factam in cap. Monachi, quia haec limitatio spectat ad materiam odiofam, & ideo amplianda non est. Maxime cum maior fauor fieri potuerit, vel etiam debuerit, religiosi sibi in eo statu constitutis, & quasi ex nimia familiaritate, quæ inter dum contemptum generat, sele persecutientibus, quam illiciis qui ante ingressum religionis sic delinquunt.

73 Si autem ex iure illa limitatio adeo vniuersaliter non colligitur, non videtur admittenda: cum verba illius cap. Monachi, valde generalia sint: & fauorem religionis concineant qui ampliandis potius est, quam restringendis. Item quia posteriora verba citata ex dict. cap. Monachi, videntur addita proper hos casus enormes, in quibus absolutioni committitur Episcopo (nam hic videtur esse planus sensus illorum verborum) ergo nulla percussio religiosorum inter se manet Summo Pontifici reseruata. Nihilominus tamen limitatio illa expresse habetur in cap. Canonica, de Sent. excom. vbi integræ & ad literam reserf constitutio dict. ca. Monachi, & in fine eius adduntur haec verba, Nisi excessus diffisilis fuerit & enormis, proper quem merito ad Ecclesiam Romanam sit recursus habendus. Vnde videtur Honorius III. vel illum limitationem adiungere priori constitutioni Alex. III. aut indicare illam limitationem sub intelligentiam semper esse in huiusmodi concessione, quāmuis non exprimatur. Quia est communis sent. Canonistarum, quam Nauarr. etiam simpliciter, & fine alia probatione ponit: & propter texum illum ab illa discedendum non censeo.

74 Notanda vero sunt nonnulla ad maiorem declarationem illius ca. & fauorem. Primum est circa verbum illud, Si percussint, notanter enim additum est, quia si religiosi percussat secularum clericum, non gaudet illo fauore, vt patet ex vi dictorum verborum: & ideo ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt expresse declaratur in dict. c. Cum illorum. Postea vero concessum est, vt in eo casu possit religiosus ab Episcopo absoluiri, Religiosi, de Sent. excom. & cum limitatione, vt solum in eo casu absolu possit, in quo clericus secularis, si aliquem clericum seculari percussisset, possit absoluiri, scilicet quando percussio est leuis, vt ibi notat Gloss. ex cap. Peruenit, extra eod. Et ideo non extenditur illud priuilegium ad percussionem Episcopi tum proper e-normitatem, tum quia Episcopus non venit sub absolucleris appellatio, in his quæ in illius, vel totius cleri fauorem non redundant.

75 Rursum si unus religiosus alium alterius religiosi percussit, non etiam gaudet dicto fauore. dict. c. Monachi, quia nec verba eius illi accommodantur: nam reliatum illud reciprocum, Se, & verbum illud, In iustitia, ac denique verbum illud, Sui Abbatis, satis declarant sermonem esse de religiosis eiusdem monasterij, vel religionis communem superiori habentibus. Neque etiam ratio, quæ inter hos militat, habet locum in aliis, quæ et familiaritas multa, & quedam facilitas quæ ex hoc nascitur: quare in huiusmodi causa adiungendum est. Summus Pontifex, persistendo precise in concessione illius cap. Monachi, men ab illis. Tamen in dict. c. Cum illorum, conceditur vt quando monachus viiis claustris percudit monachum alterius, absolu possit ab Abbate illius monachi, qui iniuriam passus est. Quod videtur intelligendum, siue illa monasteria sint diuersorum ordinum: siue eiusdem, sufficitque vt percusiens & percussus diuersos

Clerici
eiusdem
Collegi
inuicem &
normis per
eiusmodi
quo possit
ab solui
Ca. Quo-
niam, de Vita
& honeste

Cap. Mona-
chi de Sent.
excom.

Monachi,
intra clau-
stra se inu-
cere percu-
stiones an-
possunt a suo
Abbate ab
solui.

diversos habeant Abbates, seu superiores: quamvis si habeant aliquem prælatum communem, vt est Provincialis, vel generalis, ab eo etiam possit dari absolutionis, quia ille habet maiorem iurisdictionem in subditum, quam immediatus superior: & ideo a fortiori comprehenditur sub nomine Abbatis, seu superioris, quouis nomine vocetur: non enim est vis facienda sub nomine Abbatis, sed in re, quæ per illud significari videtur, scilicet spiritualis pater vel Pastor talis religiosi. Quod etiam notauit Gloss. in dict. c. *Cum illorum, verb. Abbatem.*

76 Secundo notanda est illa particula, *In clauſtro*, que vox quia significare solet non totum monasterium, sed quantum partem eius magis publicam, videri potest concessio illa restringenda ad percuSSIONem in illa parte monasterij facta. Sed revera non ita est, quia vel clauſtrum non in ea significatione accipitur, sed pro toto monasterio, sumpta parte pro ratio, vel etiam sumatur pro illa parte, non est dictio restringens, sed amplians, vt Panormita. notauit: nā clauſtrum inter religiosos maiori quadam obſeruatiā custoditur. Et ideo si percuſio etiā in illo facta, Abbati cōmittitur: a fortiori facta in quacūque monasterij parte. Imo etiā fiat extra totū monasterium, vel in quoquis alio loco: quia ratio illius concessio non est locus, nec pender a circumſtātio- nī sed ex communi vita religiosorum.

77 Tertio aduerendum est contingere posse vt religiosus suum Abbatem percutiat, vel eō uero Abbatem suum subditum vltra mensuram debitæ correptionis, & contra hunc canonem. Et tunc dubitari potest an ille casus sub hac concessione comprehendatur. Nam si inspicimus generalem significacionem vocis, videtur comprehendi: nam Abbas monachus est. Necessest etiam securio fere est eadē. Ita contrarium vero est, quia ibi dicitur, si Monachus percuſeris posse abſolui ab Abbatē: videntur ergo monachi conditūri ab Abbatē. & sermonem esse de percuſione inferiorum inter se, non respectu superioris. Item si Abbas est percuſiens videtur hoc necessarium: quia nō potest ipse abſoluere ſe ipsum, neque ei conceditur vt alteri vices suas committat, in ordine ad ſe ipsum, & in re pertinente ad forum contentioſum. Si vero ipſe fuit percuſus, non expedit vt in propria cauſa ipſe ſit iudex. In hoc puncto dicendum primo est, percuſione quæ Abbati proprio fit, non comprehendit ſub hac concessione propter enormitatem. Nam in dict. cap. *Cum illorum*, declaratur enormis, & ex ca. *Canonica*, conſtat enormē percuſionem non comprehendit ſub his priuilegiis. Dubitari autem potest, an idem ſit dicendum de percuſione alterius Abbatis non proprii. Respondeatur hoc pēdere ex alia quæſtione, an illa percuſio enormis fit, quam inſtra attingemus. Igitur ſiſit enormis, idem dicendum est, quando autem talis non fuerit, videtur abſolutio ad ipsum Abbatē percuſum pertinere, iuxta cap. *Cum illorum*. Sed ne ille ſit iudex in propria cauſa melius videtur, vt pertineat ad Episcopum, iuxta ea quæ ſtatim dicemus.

78 Secundo dicendum est, Abbatem percutientem subditum ſuum, à Superiori ſuo regulari, ſi illū habeat, ſin minus ab Episcopo abſolui poſſe. Prior pars cōſtat, quia illa percuſio deſe nō est enormis, & ideo ex ea capit. nō est ſemper reſeruata Papæ: aliud vero talis Abbas ita comparatur ad Prælatum ſuū ſicut eius ſubdit ad ipsum. Posterior pars probatur ex dict. c. *Monach.*, ibi, *Quodſi diſcretio Abbatis non ſufficiat, ab Episcopo eſt adhibenda corretio.* Tunc enim maxime non videtur ſufficere talis Abbatis diſcretio, vt optime declarat ratio dubitadi prius proposita, quia non eſt ipſe conueniens iudex in cauſa ſua: ergo per Episcopum eſt abſoluendus. Quod ſi contingat religiosum percuſum non eſte subditum Abbatis percutientis: tunc talis Abbas à Prælato religiosi percuſi abſoluendus eſſet, iuxta cap. *Cū illorum, verb. Abbatem.*

79 A rum. Hac autem ſecundum ius commune procedūt, aliud vero eſt ſecundum ſpecialia priuilegia, maxime Mendicantium, de quibus alibi dicemus.

Quarto obſeruari potest aliud genus gratia ſeu priuilegi, quod in iure conceditur circa hoc nego- 80 Personam & potestia linquentis. De quo extat c. *Mulieres de Sent. excom.* ibi dicitur, de his qui magnæ ſunt potentia, & ita delicati quod laborem veniendi ad ſedem Apoſtolicam nequeunt ſuſtinere, conſulendam eſſe Apoſtolicam ſedem, & de statu perſonæ, & veritate ne- excom.

B ter vt abſolui poſſit ab Episcopo: ſed quod non te- neantur petere abſolutionem à Summo Pontifice, Romam cundo: ſed ſolum conſulēre Pontificem. Ait autem Glossa ibi, pertinere ad Episcopiam arbitriū iudicare, an perſona ſit talis conditionis, necne: ſed hoc in textu nō habetur: neq; exiſtimo elle neceſſarium, quidquid etiam Nauarr. dicat, potest enim id per evidenter rei conſtar: & quando fuit rea- liquo modo dubia, iudicium viri prudentis in hu- iuſmodi rebus ſemper ſatis eſt, quando ſpeciali iure non reſeruatur Superiori: in hoc autem iure non commititur Episcopo, vt iudicet an perſonam ma- gna potestia vel delicata: ſed ſuppoſita conditione talis perſonæ, reſpondetur quid agendum ſit, nimirum conſulendam eſſe Pontificem: Nec requiri- ſur aut potuerit.

Dubitat, præterea Glossa ibi, an interim dum cō- ſulit Pontifex, poſſit perſona illa abſoluere ſub iura- toria cautione de conſuendo Pontifice, & parendo poſſit: neq; habi- mandatis eius. Et reſpondet poſſe propter pericu- lorum sub iurato- ria cautione de conſuendo Pontifice, & parendo Po- tifici. *Glossa.* *Abb.* *Felini.* *Et signifi- cat eadem Glossa statim, di- cens; ſi non ſit periculum, non eſſe abſolutionem dandam ante conſultationem Pontificis: quod in- telligendum eſt de periculo mortis aut alii cuius gra- uis damni: quando autem hoc periculum timetur, licetum quidem eſt abſoluere, non ex ſpeciali priuilegio huius canonis, ſed ex generali lege, modo Latinum declarando.*

Hac enim occaſione duo poſſunt hoc loco interro- garī. Vnum eſt cur periculum quod eſt in diu- na mora, non ſufficiat in quaenq; perſona, vt ſub iurato- ria cautione abſolui poſſit, nam ex dilatatione poſſuntur, pene- tentiæ periculum imminet anima, vt dicitur in c. vlt. de Penit. & remis. & ſummi poſſet ex ca. *Sacra*, iuxta Glos. de Sent. excom. ſed ob vitandum pericu- lum anima, concedi poſſet & debet abſolutio- cum illa cautione multo magis quam propter vitandum periculum corporis: ergo ſufficit periculum mora ad præmittendam abſolutionem. Altera in- terrogatio eſt, quod nam priuilegium illis perſonis po- tentibus deliciatis in illo textu concedatur: nā ſi abſolūtū ſpeciali mandato Pontificis eis nō eſt abſolu- tio concedēda, quilibet de populo poſſet in ſimili facto conſulere Pontificem, & ab eo poſtulare man- datum vel facultatem ut ab alio corrigi, & abſolui poſſit iuxta eiusdem Pontificis arbitrium.

Prior interrogatio generalis eſt de omnibus caſi- bus Pontifici referuatis, & ita à nobis tractata eſt ſu- periori libro in materia de Penitentia. Vnde in pre- ſenti caſu ſolum dicimus nihil ſpeciale in hac parte ſatis. concedi in dicto textu his perſonis potentibus, ſeu de- licatis, & propter ſolum mora periculū prius po- ſſint abſolui, quam poſſent alia: nullus enim fauor huiusmodi in illo textu eius ſit. Probabile tamē cēnſemus, quādo mora extraordi- naria & notabilis, illam

Ille esse sufficientem causam, ut absolutio dicto modo concedi possit propter rationem factam, quæ in eo casu maxime vrget. Et confirmari potest: nam in aliquibus casibus hoc videtur iure prouisum, ob hanc enim rationem concedunt iura supra dicta, ut ægrotantes absolvi possint, etiam si ægritudo non sit periculosa, sed morosa tantum, ut Doctores omnino exponunt, & etiudens, quia ægritudinis causa distincte conceditur præter periculum mortis, sed eadem iura subiungunt generalem absoluendi facultatem propter similitudinem impedimenta: ergo, quæcumque ex causa moralis & extraordinaria moratur, scilicet propter longum ac periculosum iter, vel propter necessaria negotia prius peragenda vel quid simile, poterit absolutio concedi. At vero quando mora non est notabilis, sed ordinaria, non censetur esse morale periculum animæ: & si aliquod est, illud fuit præsumum a resuante censuram, & permisum ob rigorem disciplinæ, & maiora mala vitanda. Quando autem mora cessenda sit notabilis arbitrio prudentis relinquitur.

84 Posteriori interrogacione responderetur.

Ad alteram interrogationem responderetur, his personis per illud decretum solum concedi, ut secundum communem & ordinarium ius non sint coegeri & personaliter adire Summum Pontificem: sed a suo Episcopo sine absoluenda: quanquam excepta prius fit forma a Summo Pontifice. Alia vero inferiores, & robustiores personæ iure communiterentur adire Pontificem: & quamvis possint ab eo specialiter inducitur postulare & obtinere, illud tamen erit per modum specialis dispensationis; ad quam necessaria erit aliqua alia pecuniaris causa, quæ in prædictis personis non requiritur: sed sufficit carum status, seu conditio.

85 Qui ob circumstantias personæ ab alio quam Pontifice absolvitur, non manet cum obligatione presentandi Pape.

Quinto est circa prædictos casus aduertendum, feri in omnibus illis concedi hunc fauorem absolute & absque villa obligatione comparandi apud Pontificem Summum. Quia, cum hac concessio non fundetur in impedimentoo, sed sit indulgentia ob aliquas circumstantias personæ, non fit sub conditione comparandi, sed simpliciter. Quod secus est quando concessio fit ratione impedimenti, si temporale illud sit: nam, si perpetuum, eadem est de illo ratio, eo quod iam non habet locum conditio. Que omnia patens verbis significantur in c. Quamvis, de Sent. excom. vbi sic dicitur, Ceterum quibusdam prepredicitorum, videlicet qui temporali impedimentoo laborant, exceptis pueris sub debito iuramento confusis innangi, vel impedimentoo cessante ad Apostolicam Sedem accedant. &c. vbi additur, temporali, ad excludendum perpetuum, cuius cessatio expectari non potest. Exceptio autem illa, quæ de pueris fit, si in rigore loquamur, non est exceptio ab illa generali regula de impedimentoo temporali, quia illa concessio non fit pueris, eo quod propter imbecillitatem atque impediti sunt ne Romanum adire possint, quod impedimentum perpetuum non est, sed fit præcipue propter imperfectionem puerilis actus, in deliberatione, & perfectio rationis vnu. Et ideo licet postea impedimentum cesset, non cessat concessio, nam imponitur illis obligatio comparandi. Atque eadem est ratio de omnibus, quibus hic fauor conceditur, non ob impedimentum, sed ob speciali ratione actus, seu persona.

86 Servus absoluens ab superiori. Pontifice, si manutinet, teneat, teneat, teneat, teneat.

Vnde colligitur differentia inter puerum & seruum, nam puer non tenetur comparare, etiam transacta pueritia: seruus autem, licet excusetur a comparando quamdiu seruus est, iuxta c. Muliæ, de Sentent. excom. prout declaratur in c. Relatum, eodem sit, tamè, si manutinetur, vel simpliciter, vel quoad illum actum, puta, quia dominus consentit profectioni eius, tenebitur comparare, quia si tollitur impedimentum, in quo solo illa excusatio fundabatur. Quapropter, si dominus refutat profectioni serui, poterit quidem absoluiri, non tamen siæ iu-

ramento de comparendo, & obediendo mandatis Pontificis, cessante impedimentoo. Censetur autem dominus rationabiliter repugnare, per se loquendo, quoties graue patietur incommodum ex absentiæ serui sine culpa sua, ut dicitur in dict. c. Relatum, Iudicandum autem est pati graue incommodum, quoties nimis est ab Apostolica Sede remorosus, ut biderit dicitur. Vnde, si prope esset, & breui tempore posset negotium expedire: & nullum aliud timeretur incommodum, præter illorum dierum absentiæ, non posset seruus rationabiliter impediri a domino, quoniam ad Sedem Apostolicam absoluendus accederet: nisi fortasse malitiose & in fraudem domini seruus clericum percussisset, ut se ab obsequio domini liberaret: quia tunc nunquam est ei facultas concedenda, ut in eod. c. cœetur. Dixi autem, per se loquendo, quia si delictum sit enorme, & scandalum seu prauum exemplum cum aliorum periculi timeatur, tunc etiam cum gravi detimento domini ad Sedem Apostolicam remittendus est, ut in eodem ca. Relatum, statuitur, quia propter vitandum scandalum, parvum pendendum est temporale incommodum, seu grauamen domini. Dux autem conditiones ibi coniunguntur, simulque requiruntur, & diuini non sufficiunt: nam si delictum non sit enorme, vel scandalum moraliter non timetur, vel non cœetur adeo graue, ut non posset alii modis tolli, noluit Pontifex omnino illud sibi resuare in graue documentum alterius, ut contra Panormit. & alios recte intellexerunt Angelus, Excommissatio, 5. n. 54 Sylvest. Absolutio, 4. n. 9. in fine Nauar. Sylvest. Nauar. 6. 27. n. 88.

87 Similis differentia notari potest inter puerum impuberem, & filium familias quatenus talis est: nam ille ut diximus, simpliciter absoluiri potest: filius autem familias, qui post puberitatem tale delictum commisit, licet absoluiri possit per dictum c. Muliæ, non tamen sine obligatione & iuramento comparandi, quia impedimentum illud non est compendi perpetuum: & ideo, si emanciperetur, vel quacumque alia ratione fiat sui iuris, aut, si pater consenserit perfectione, tenebitur comparare, ut Panormit, Sylvest. Nauar. & alii docent.

Percusso quando dicenda leuis, mediocris, aut gravis seu enormous.

88 Vltimo, quoniam citata iura sepe distinguunt inter delictum leue, mediocris, & graue seu enormous, notare oportet & exponere quando vnumquodque eorum tale sit. Sed quia hoc arbitrio boni viri ponderandum est atque existimandum, ideo breviter dicendum est. Omnia hæc tria membra requiri percusso sufficientem ad peccatum mortale, quia alias non sufficeret ad incurrandam excommunicationem. Vnde non luntur hic percusso leuis absolute, seu eo modo quo venialis culpa, leuis dicitur: sed respectu, comparatione maiorum lectionis intra latitudinem earum, quæ mortalem malitiam continent. Præterea de enormi percusione nonnulla exempla habemus in iure capit. Cum illorum, de Sentent. excomuni, vbi significatur ex duplice capite posse esse percusso enormous: primò ex quantitate documenti, de quo duo exempla ponuntur, scilicet, Si ad mutilationem membra, vel effusionem sanguinis est proclissum, In quibus aduerto primo ibi non fieri mortem occisionis, vel quia ex se nota est enormitas, & a fortiori significatur, vel certe quia ille plus est quam percusso, cum sit quædam totius rei destrucción. Deinde aduerto mutilationis exemplum simpliciter & sine restrictione esse positum, ideoque etiam si fit minimi membra, dummodo totum absindatur, ad enormem percussoem sufficit. Vnde Glossa ibi verb. Mutilationem, dicit non esse distinguendum inter membrum & membrum: citat'g ca. 2. de cler. excom. mini.

mini. &c. *Expositi*, de Corp. vitiat. quæ iura non A
admodum probant, quia membra de quibus fit
mentio ibi, statis principalia sunt: sufficit tamen ab-
soluta illius textus locutio, ut dixi. Addit vero Na-
uar. non solum mutilationem, qua membrum scin-
ditur, sed etiam illam, qua inutile vel quasi inutile
ad munus suum redditur, enormem lœsiōnem re-
putari: quod verum existimo, quia moraliter per-
inde est.

enormis censetur. Et ideo in cap. Si quis deinceps, 17. quæst. 4. præter excommunicationem, omnibus suis priuandus dicitur, qui tale delictum committit.

etatem personam mortaliter non reputetur enormis. Etenim circa Deum ipsum quedam offensiones in suo ordine leues sunt, quæ dicuntur venialis peccata: immo inter mortalia non omnia reputantur enormia: quid ergo mirum quod respectu humanæ personæ in tali dignitate constitutæ inueniri possit iniuria adeo diminuta ex aliis circumstantiis, ut si pli- citer non possit enormis estimari? Sunt ergo omnia pensanda, scilicet conditio personæ offendit (qua non parum agrauans, vel minuit actum) quantitas, modus, occasio actionis, locus, & tempus, & similia, ut integrum iudicium de facti enormitate reddi possit. Quia vero in huiusmodi iniuriis præcipua conditio agrauans est dignitas personæ offendit, & illa sola sufficit ad constituendum enorme delictum, si in reliquo sit sufficiens propria, ideo circumstantia hæc cum illis exemplis specialiter in illo textu designatur. Atq[ue] hinc etiam fit, ut hæc causa enormitatis delicti sic declarata, non solum locu[m] habeat in illis dubiis generalibus personarum, pro ut à nobis exposta sunt, sed etiam in aliis personis ecclesiasticis in dignitate constitutis, si cætera cum proportione obseruentur. Vnde constat sub Episcopis comprehendi Cardinales, licet non sint specialiter consecrati. Episcopus etiam electus, & confirmatus maxime respectu subditorum: iam enim iurisdictionem habet, quod secus est de tantum electo, licet non parum ad dignitatem persona conferat: de aliis vero inferioribus Prelatis sicut de Abbatibus iudicandum est.

91
*Non qualis-
bet lesio his
personis fa-
cta censetur
enormis.*

Ex his autem quæ de percussione enormi in iure 9

explicata inuenimus, arbitrandum est de medio-
cri, & leui percusione. Nam ut Aristoteles dixit: fu-
premum in uno quoque generi est mensura cætero-
rum. Enormis ergo lelio erit mensura aliarum: nam
omnis illa, quæ dictas circumstantias non habuerit,
non erit enimoris. Quod si multum ab eis dista-
rit, leuis: si autem parum, mediocris existimabitur.
Addit præterea Nauarthus verba cuiusdam Extra-
uagant, quæ incipit: *Per ledum, quibus hoc amplius de-
claratur. Veruntamen & Extrauagans illa autoritate
non habet; nam incerti autoris est; & in iure
non cotinetur: & nihil amplius in ea dicitur, quam
ex dictis habeatur, nam tandem cōcludit hoc com-
mitterendum esse prudentis arbitrio: hoc enim ne-
cessario dicendum est, quoties latio ex se & abso-
lute considerata non habet enormitatem, nisi ex aliis
circumstantiis insurgat: & ideo omnes prudenter
pensandæ. Et multum refert animaduertere, an fa-
cta fuerit cum graui scandalo: nam illud moraliter
loquendo, est magnum signum enormis percusio-
nis, & sacrilegij, ut ex d. c. *Cum illorum, colligitur.*
Denique prudens hoc arbitrium de quantitate per-
cusionei iuris interpres communiter dicunt cō-
missum esse Episcopo, vel iudici: quod cense ve-
rum in foro exteriori, & ut declaratio illa authen-
tice fiat: in interiori autem fieri potest a viro pru-
dente, & docto, nam hoc magis pender ex pru-
dencia & doctrina, quam ex iurisdictione. Et iuxta il-
lam declarationem potest quilibet confessarius iu-
dicium ferre in illo foro: *imo ei proprie commis-
sum est hoc iudicium in tali foro, quatenus
clauem scientie habere debet, atque ea
est, ut in confessione sit.**

92
*Qua ratio-
ne percussio-
ne leuis, medio-
cris, & enor-
mis discor-
nuntur.*

vti vbi necellarium fue-
rit.

III.

五
五

SE-